

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIO QUINZENAL

ANY X. NUMS. CCXV - CCXVI — Setembre I - XVI — MCMXXIV

Preu: 1 pesseta

SUMARI

L'obra d'En Joan Salvat Papasseit, per A. Esclasans.—La rialla americana, per R. Rucabado.—Moralitats i pretextos, per J. M. López Picó.—*Poesia catalana*: per Ramon Tor.—*Prosa literària*: «El fracàs d'una ideologia», per Joan Santamaria.—Poetes alemanys contemporanis.—Del centenari de Maine de Biran, per Joan Planella.—El senyor Cèsar Martinell i els seus treballs histórico artístics, per Josep F. Ràfols.—Enquesta sobre la Psicologia de la Poesia lírica, per Rosali Jacobsen.—Els Llibres.—Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: RAMBLA DE CATALUNYA, 125
BARCELONA

LA REVUE DE GENÈVE

Directeur: ROBERT DE TRAZ

Internationale, mais non internationalista, la *Revue de Genève* est un organ de lianson. Elle groupe des écrivains représentatifs de chaque nation, afin qu'il s'expliquent. Revue de civilisation comparée, elle done chaque mois. grâce à des collaborateurs de tous pays, l'image vivante et contemporaine d'un monde où personne ne peut plas s'isoler.

	Un an	Six mois	Priz du numero
Suisse	Fr. 32'—	Fr. 17'—	Fr. 3'50
Etranger (argent suisse).	» 40'—	» 21'—	» 4'—

Pour tous reïnseignement s'adresser à la S. A. des Editions «Sonor», 46 du Stand, Genève.

EDITORIAL CATALANA S. A.

BIBLIOTECA LITERARIA

Les millors obres dels autors catalans i les més famoses de les literatures estrangeres traduides pels nostres més il·lustres contemporanis.

Rambla Sant Josep, 16, pral. - BARCELONA

Edicions PATRIA

Subscriuiu-vos a la

Història de Catalunya

de n'ANTONI ROVIRA VIRGILI

Ho podeu fer en les següents llibreries: *Verdaguer*, Rambla del Mig; *Puig i Alfonso*, a la Plaça Nova; *Editorial Políglota*, carrer de Petritxol; *Nacional Catalana*, Gran Via, 613, i en la nostra dirrecció: Diputació, 95, telf. 157 H.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY X. NUMS. CCXV - CCXVI — SETEMBRE I - XVI — MCMXXIV

L'OBRA D'EN JOAN SALVAT PAPASSEIT

Jo no crec en res, en res, en res. Jo només crec en Déu. La qual cosa vol dir que jo crec en tot. Si creure en tot és una ruta que mena al classicisme, no creure en res és un camí que porta a l'anarquisme. Però comptat i debatut, no serà l'anarquisme la via més directa i segura per dur-nos al classicisme? Jo no considero gaire urgent, és clar, predicar als nostres poetes que fassin seus els ideals anarquistes com si es tractés d'un embarc vers una nova Citeres literària. Però crec molt oportú de constatar el fet innegable: En Salvat, aquest noble poeta català que vé de morir, l'obra poètica del qual, oberta a tota comprensió i ventejada per totes les ratxes de la modernitat i la humanitat, és un dels exemples més bells de desig d'ordre i d'aspiració a un equilibri clàssic, ja aconseguit en certs moments de gràcia; de la nostra renaixença literària; i En Salvat va passar-se al camp de la poesia com a trànsfuga del camp de la anarquia. Algú—aquest algú que mai no sol mancar—parlarà en nom de la discreció i de la elegància i de la delicadesa—aquestes tres rescloses del nostre art que han inutilitzat tants esforços i que han fos en el no-rès tants sofriments i tantes misèries anònimes dels nostres escriptors, les quals, ben canalitzades i transformades, haurien pogut fornir-nos un doll de substància literària inapreciable—i dirà que aquest record podia ben estalviar-me'l perquè el Salvat d'avui ja no tenia res que veure amb el Salvat d'abans, i que en ell la poesia, que vol dir amor per tot, havia superat la anarquia, que vol dir

menyspreu per tot. Jo seguiré creient, no obstant, que qui vulgui analitzar l'obra d'En Salvat sense deslligar-la de la seva vida, cal que parteixi d'aquell punt de vista i que no desdeanyi una dada que l'ajudarà a desfer el nus, ara tallat barroerament per la Mort, d'aquella existència de poeta. De naixença humil, acarat amb la realitat de bonhora, sense contemplacions ni atenuacions, una sensibilitat afinada i un cervell arboradís son palla i estopa que es tornen flama sota el buf de la vida. I l'adolescent que va pel món amb el pit obert, mostrant el cor a qui vulgui veure'l, reb les fiblades directament al cor; si troba algú que es fixa amb ell, li paga amb escriu la mercè d'amor que l'ajuda a viure; si troba en canvi l'indiferència o el rebuf, la protesta neix, i esclata o no esclata, però furga per dintre. Quan això té lloc, l'ideal anarquista és un consol i un dormitori. Potser, al menys a mi m'ho sembla pel meu experiment personal, la anarquia és un ideal essencialment jove, per ús d'adolescents; quan xiula la fúria que doblega l'ànima i el cos d'un home en creixença, coincidència tràgica de l'esclat de les passions i de l'incendi de l'intel·ligència i del descobriment del món, i de l'engany i el desengany del tracte femení, i dels huracans dintre la consciència i de les tempestes dintre les biblioteques, hom camina a les palpentes, i tots els ideals li semblen falsos, i te un instint meravellós per descobrir-ne la falsedat al primer contacte. L'anarquisme, aleshores, és l'únic que s'aguanta ferm. Si el jove turmentat és feble,

cau o s'estanca, i és malmet la vida i el seny per sempre. Si en canvi l'adolescent és fort, i es manté dret, sense que el cap i el cor li rodin, quan totes les llums s'apaguen s'adona que només brilla el nom de Déu al cim del tenebrari, i està salvat. Si creu en Déu, hi creurà sense reserves mentals ni fugides d'estudi. Serà cristià, (jo ho soc amb tota l'ànima), serà catòlic, (jo voldria dir que ho soc, però no goso: faig tot el que puc, pobre de mí!) i ja tindrà, per tant, el passaport a punt per convertir-se en poeta. Seria bo que els nostres escriptors, entre els quals tant abunden els cristians de nyeu-nyeu i els catòlics de piu-piu, meditessin aquestes paraules, i no s'horroritessin mai més quan sentissin parlar d'anarquisme, perquè és un ideal que no mossega, i quan hom ha sigut anarquista se'n recorda tota la vida, encara que no hi pensi mai més. En Salvat entrà pur als nuclis anarquistes i va eixir-ne, quan l'hora fou, portant encesa damunt de cada ma la flamarola blanca i daurada de la seva puresa fonamental. I vol encomanar-la als altres i és posa a escriure. Versos? No; articles! El vers és serenitat i la prosa és agitació. Funda revistes, les redacta i les dirigeix: «Un enemic del Poble», (1917-19), fulla de subversió espiritual, «Arc-Voltaic», revista d'avantguarda (1918), «Contra els poetes amb minúscula», primer manifest català futurista (1920), «Proa», fulla de poesia i guerra (1921). Heu's aquí per on respira la humanitat d'un poeta «d'avantguarda» com ell s'anomenava. Avantguarda? Bah! I si diguessim, encara, anarquisme? Hi ha homes dintre dels quals el xoc amb la immensa estúlticia social es converteix en paraules o en actes; en el nostre Salvat es convertia en articles. Tenia anunciada una obra en preparació, «La Ploma d'Aristarc», recull d'articles, en la qual cal suposar que devien figurar-hi els articles publicats ací i allà, i potser també algún escrit inèdit. Caldrà, jo crec, que els seus amics apleguem tota la seva prosa dispersa i la publiquem en volum sota aquell títol. I en ella veurem tota la amargor, i els glops de fel, i les angúnies i les nerviositats i els odis i la mala jeia adorable d'aquest anarquista que quan escrivia en vers era l'home més dolç i corobert i gentil i ben-adaptat que pugui haver-hi. La seva prosa ens contarà les seves inquietuts d'home i de poeta. Però això no seria prou si al

costat de la vehemència i el tumulte no hi hagués l'aquietament i la claredat. Aquest home essencialment amargat va fer-se gran, trobà un amor d'esposa i de fills, va passar-se les hores taciturnament venent llibres i editant-ne, en un reconet daurat i silenciós de les «Galeries Laietanes», per guanyar el pa de cada dia, d'ell i els seus, i en ésser vespre va saber tancar-se al seu piset modest, prop de la família, i asseure's a la taula del menjador, i llegir, i entretenir-se en el muntatge de les paraules i els versos, acolorits amb tots els tons de l'iris, com aquestes peces dels jocs de construcció que tant entretenen als infants, i encertà combinacions meravelloses, mentre el corc de la tisi li anava fent altres combinacions, no pas meravelloses, sinó sinistres, dintre del pit de carn. I així va viure i així ha mort. I al costat dels articles d'agitació intel·lectual ha deixat la seva obra serena, corol·lari poètic d'aquells escrits: cinc llibres de versos.

*

Poemes en hondes Hertzianes (1919).—Qui de nosaltres, els joves, l'any 1919, no jurava pel nom sagrat d'Apollinaire de la mateixa manera que una estona abans havia jurat pel nom sagrat de Marinetti? Del futurisme al cubisme literari per anar a raure al dadaïsme, tota una llarga sèrie d'entusiasmes i de fantasies. Temps perdut? Mai! Si avui parlem dels grecs i dels llatins, potser ho fem amb una veu més clara degut a que aquelles escoles van ensenyar-nos a parlar millor. Però tot i predicant un neo-classicisme, o millor encara, un classicisme modern, res ni ningú podrà privar-nos d'anar sovint a la font de Mallarmé saltant per damunt dels xaragalls de les darreres escoles. Perquè, en el fons, que son aquelles escoles sinó filloles de l'obra de Mallarmé? Podem o no podem atacar la estètica mallarmèana però no és possible negar el fet evident que de Mallarmé ençà la poesia no ha fet cap més pas endavant. S'ha mogut cap a la dreta i cap a la esquerra, i a voltes ha reulat creient que avançava, però l'únic que ha tocat el nervi del fons i la forma, el veritable renovador de la poètica moderna és Mallarmé. Destí tràgic el d'aquest poeta! Màrtir de la poesia, l'anomenava Paul Valéry. Mort sense realitzar l'obra imaginada, deixa els fonaments a mig construir; i els que es diuen

sos deixebles no fan més que variacions sobre els esboços del mestre, creient que el continuen. Les seves «Poésies» podrien dur, com un dels llibres d'En Salvat, el sub-títol de «Mostra de poemes». Lluita dolorosament, exigint en les formes consagrades un desdoblament que li permeti encabir-hi el seu fons personal, i les formes li fallen, contorsionant-se i disfressant-li la raó poètica. Les «Poésies» son una caricatura, perfecta, impecable, però caricatura al fi, del seu pensament obligat a vestir-se amb un vestit que no li venia a mida. Les seves «Divagations» mostren la raó poètica de Mallarmé amb una nitidesa i una seguretat molt més mallarméanes que les «Poésies», però quan aquell fons torni a ésser sotmés a l'encaix de la forma tradicional del vers, les «Divagations» es convertiran en «Poesies» i el problema insoluble serà plantejat de nou. Els seus «Vers de Circonstance» publicats després de sa mort, pur entreteniment subtil de Mallarmé, son una obra deliciosa però que, a dreta llei, no pot fer-se pesar en la balança de la estètica mallarméana. Tota la seva obra és un anhel inassolit de renovació de fons i de forma. Els tres volums citats pugnen pel fons, però solament un llibre breu, «Un coup de dès jamais n'abolir le hazard», pugna per la forma. Aquesta és la única obra estrictament mallarméana. En ella queda establerta magníficament la solució de la teoria que jo, amb una denominació que cada dia m'agrada més, anomeno de la «paraula geràrquica», antítesi i pol oposat de la absurda i anti-poètica teoria maragalliana de la «paraula viva». De la «paraula geràrquica» establerta en el «Coup de dès» de Mallarmé al meu «sistema rítmic» de versificació no hi ha més que mig pas, i aquest mig pas jo l'he dat amb l'ajuda de l'experiment catalanitzador del «cal·ligrama» efectuat per En Salvat. Jo tinc l'orgull de confessar, perquè ho entenguin ben bé aquells senyors crítics que tractaven En Salvat de snob, que la seva llavor ja ha estat fecunda, i que la forma avantguardista d'En Salvat ha servit per obrir el camí de la meua forma classicitzant. I perquè anotin que en art no hi ha mai, mai, mai, cap esforç inútil quan els artistes son honrats i treballen amb bona fé. Però jo, com En Salvat, a Catalunya, i com l'Apollinaire i el Marinetti a fora de Catalunya, no som res més que afiliats

més o menys llunyans a la reforma de Mallarmé. Si aquest poeta hagués viscut vint-i-cinc anys més hauria convertit, possiblement, el segle XIX de la poesia francesa en un segon segle XVII, i Mallarmé n'hauria estat el seu Racine. Nosaltres, partint de l'obra mal resolta d'En Salvat, arribarém al classicisme de fons i de forma. Però tot això, i el dir-se deixeble llunyà de Mallarmé, per la via Apollinaire-Marinetti, pesà en l'ànim d'En Salvat en escriure el seu primer volum? Cal suposar que no. En Salvat, amb la abrivada que duia a dins, va mirar entorn seu i escollí la tendència més extrema. Va fer-se avantguardista de la mateixa manera que cent anys abans o després s'hauria fet de l'escola extremista, qualsevol, existent en aquell temps, encara que no tingués res que veure amb l'avantguardisme. En el seu primer volum En Salvat era, pura i simplement, un jove escriptor català, intel·ligent i sensible, que mira a França i que diu en català allò que ha oït en francès. No te res d'estrany que la seva obra fos un èxit de curiositat i que algún lector malhumorat penjés a la seva poesia la etiqueta de snobisme.

L'irradiador del Port i les gavines (1921)— Però En Salvat era massa fort per escriure un segon llibre que fos com una segona part del primer. I el seu bon gust li fa comprendre que ha de treure profit de la lliçó de França i que ha d'aplicar-la a la seva terra. I en aquest volum esclata obertament el seu barcelonisme. Posseïdor expert de la forma—o de l'assaig de forma—poètica més modern, corre a la recerca del fons. I vessa en el seu llibre una riquesa variadíssima d'estructures formals, totes d'avantguarda, fins i tot aquelles que serven encara la forma tradicional. Es un llibre tan agitat i joiosament inquiet, com si el poeta estés content d'haver descobert la seva perícia de constructor, que fa mal de cap i eixorda la intel·ligència. Es una poètica cinematogràfica. Fa el descobriment de la vida de cada dia, amb una netedat i una senzillesa picada d'enyorança, com si li sabès greu de deixar les coses que li omplen els ulls sense sadollar-lo. Així com hi ha poetes, i a Catalunya abunden, que son sobretot músics, En Salvat era un poeta que tenia ulls de pintor i que quan escrivia combinava les idees i les paraules com qui barreja colors. Co-

mencem a trovar-hi ja una de les més belles qualitats de la poesia d'En Salvat: l'art de l'imprevist, la traça en llançar-nos a la cara un vers inesperat, tallat i treballat com una medalla de bronze, però que en agafar-lo amb la mà abans no caigui a terra hom hi troba encara la tebior d'humanitat que li encomanava el cor del poeta en crear-lo. L'objectivisme d'En Salvat, aquest objectivisme que ell sabia escamotejar tan tras-sudament tirant-li al damunt el vel de la seva forma trencada, nerviosa i feridora de l'atenció, domina de cap a cap en tot el volum. Es un bell assaig de probabilitats, però es fa sentir, ja, damunt la realització de molts poemes, aquesta feblesa, que jo no m'atreviré a qualificar de defecte, però que tot al llarg de la seva tasca poètica fuig i torna com si En Salvat fos impotent per esvaïr-la: la manca de domini de l'idioma, la angulositat de les expressions, el topar de les paraules com si estessin mal encaixades dintre del poema. Em penso que aquest hauria estat l'obstacle amb el qual En Salvat hauria tingut de barallar-se amb més tenacitat en el futur. I on això ressurt més és en els poemes de forma conservadora. La qual cosa demostra que quan un poeta ha renyit amb una forma que no li agrada, la forma es venja d'una manera o d'altra. Venjança femenina!

Les Conspiracions (1922)—Per quina raó va escriure aquest llibre En Salvat? Canvi de posició intel·lectual? Primera al·liança ferma amb Maragall? Exigències patriòtiques del seu esperit? Sigui la que sigui, aquest llibre, si no és un error, és un punt de repòs. La forma moderna que feia l'encant i la força d'En Salvat, en aquest volum sembla que vacil·li, com si el poeta es repensés i tingués el pressentiment que el seu avantguardisme és una simple convenció epidèrmica i que després de rodar el món cal tornar al born. La seva raó poètica pren un tó segle XIX, amb vetes molt lleus de floralisme d'englantina d'or dintre d'estoig de seda carmesina, en certs moments, i àdhuc s'abandona a un tò retòric estrany a la nostra manera d'ésser i a la seva. Recorda Maragall, el mal Maragall, el de les cogitacions patriòtico-filosòfiques i de la expressió tremolosa i incoherent. Serà que En Salvat, tan català, tan normalment català, ha sentit, després d'un viatge per les terres de Ponent, la pruija de vestir-se i actuar poètica-

ment com si fos un catalanista? Es un llibre de transició, fruit d'un viatge, i cal pensar que potser el viatge no va dar-li tema per més...

La gesta dels estels (1922)—I després dels tres llibres preparatoris, el llibre definitiu... però amb un sub-títol desconcertant: «Mostres de poemes». Així, doncs, els tres llibres anteriors, eren mostres de mostres de poemes? Com lluu en aquestes tres paraules la honradesa literària d'En Salvat! Ell va veient, a cada obra nova, com la feina a fer és més gran cada vegada, i augmenta sa probitat. La seva personalitat, en bé i en mal, és ben definida en aquest volum: Humor, ingenuïtat, viatges, patriotisme, do epigramàtic, gràcia d'infant contador i escoltador de rondalles, pressa cinematogràfica, encantament amb tot i amb tothom, tafaneria d'home de carrer i de botiga, alegria de passejador diumenger pel port i els molls, i, sobretot, accentuació d'aquesta cordialitat que li torna simpàtica tota persona i tota cosa que li surt a camí. En Salvat era poble, poble, poble, perquè era tot un home. No sentia la necessitat de fer tractes amb el poble, per la senzilla raó que en tenia prou fent tractes amb ell mateix. Imita la cançó popular, però com una disciplina de fons i de forma dins la variació d'estructures que componen el volum. I de tant en tant, un fragment de poema (hom diria un tors, un braç, una testa de marbre rosa) que sembla arrencat de la antologia grega. I sovint un aplec de versos amb imatges i metàfores que excitarien la joia estètica d'algun poeta clàssic llatí. I, de sobte, a un tombant de pàgina, una escalfor, mig ingènua, mig perversa, de renaixement italià, temperada per un airet d'ironia francesa i de bonhomia barcelonina. I un ímpetu d'home content que tot li és festa. Es un d'aquells llibres que fan patir quan s'escriuen i que no s'hi endavina el sofriment quan son escrits. Perquè aquesta decisió en llançar la paraula directa fa més l'efecte de nerviositat dissimulada que de valentia aplomada. Peleu el fruit de la audàcia, mengeu-vos la polpa de la voluntat i trobareu el pinyol de la desesperació. Al fons d'aquest volum hi ha, molt ben amagat, un deix d'amargor; En Salvat, que va trobant de mica en mica el seu fons peculiar propi, no acaba d'encertar la seva forma, i això el fa moure dintre dels poemes com si estès engaviat amb les idees a

coll-i-bè. Sempre, i en aquest volum més que en cap altre, En Salvat fa l'efecte d'un atleta nú, presoner dintre d'una xarxa de pescar, arrossegat per un vol de quitxalla que pica de mans i riu; i ell somriu bondadosament amb els ulls i els llavis, perquè veu que això els diverteix; però enyora la llibertat i el brassejar sense traves. I no ho diu perquè sab que un dia o altre serà lliure, que un dia o altra trovarà la seva forma i la dominarà.

La rosa als llavis (1623)—Si els poemes anteriors eren una mostra, els d'aquest llibre són una realització, i un resum dels quatre llibres precedents. La forma vacil·la encara, però el fons ja és ben seu. Eròtic, aquest poeta? Sí, incidentalment. Però aquesta puresa d'ulls en posseir la dona, i en amanyagar-la, serà portada, d'ara endavant, damunt totes les coses amb la mateixa voluptat continguda amb que acaricia la dona. De la paraula viva de certs instants d'abans ha passat a la paraula encesa, cremant, suggestiva a no poguer més, llampant de colors i de clarors. Sembla que el poeta jugui el tot per tot. És una obra mestra, definitiva, agitada dintre de la unitat, que comença amb un ressó avantguardista en la forma i que acaba en un to normal, sota la llum benigna del bon Maragall. Després d'escriure-la En Salvat devia donar-se compte de que havia buidat completament la mesura de les seves forces en aquell moment poètic de la seva vida, sense concessions ni vacil·lacions. Però, encara, amb la recança de que la forma moderna se li escapés dels dits i amb la rebeldia de no voler junyir-se, com si dimitís, a la forma poètica tradicional...

*

Que ha perdut la poesia catalana amb la mort d'En Salvat? Jo, pel meu ús particular, em tinc fet un esquema ideal de la història de la nostra literatura, on figuren solament els poetes que a mi m'han ensenyat quelcom de nou en poesia; heu's aquí els noms: Aribau, Verdaguer, Maragall, Costa Llobera, Alcover, López Picó, Carner, Riba, Folguera, Salvat Papasseit, Millàs

Raurell, Lleonart, entre els homes, i entre les dones, única i sola, Clementina Arderiu. Jo crec, doncs, que amb En Salvat ha mort un futur cap de grup de la nostra poesia. La seva forma, emmanlevada, però perfeccionada amb obstinació, hauria estat abandonada, tard o d'hora, per tornar a la forma consagrada o, més probable encara, per acceptar el «sistema rítmic» que ell hauria estat un dels primers en comprendre i un dels més ben dotats per utilitzar-lo. El seu fons, objectivista en principi, hauria evolucionat, lentament, com ja n'ha donat mostres en els seus darrers poemes, cap a una subjectivació vehementíssima del món exterior, qualitat de nissaga llatina, molt ben servida en ell per una riquesa d'imatges tan humanes que més que clàssiques eren bíbliques, i per una rara tendència a donar un sentit d'eternitat als fets i les coses de cada dia i de cada moment. En Salvat, avantguardista d'ahir, era un clàssic de demà. Va començar pel començament, i hauria acabat, ja no cal dir-ho, per l'acabament. A Catalunya hi ha molts poetes que comencen per l'acabament, i acaben, és clar, pel començament. Abans del principi hi ha el no-res, i com que aquests poetes han començat amb una fuga enorme, sense passar per on tots hem de passar, veiem que de cop es fonen i no se'n parla més. En Salvat ha «patit» la seva poesia anys i anys, i tot just ara entreveia on anava i la gran feina que li calia fer. Exemple per tots. Ell ha sofert heròicament en el cos i en l'esperit, i ha callat, i ha treballat. Ell, l'etern optimista, criticava els seus poemes passats, s'interessava pel present i preparava els seus poemes futurs, cada dia amb el seny més fort i el còs més feble, mentre la Mort bacainejava al costat del seu llit. Quan la Mort s'ha desvetllat, ell ha deixat tranquil·lament la ploma i el paper, i ha clòs els ulls per sempre; negant la Mort, truncadora de vides i d'obres, amb el reflexe de la seva obra i la seva vida en la vida i l'obra dels joves poetes catalans que resten. Déu ens dongui a tots igual destí.

A. ESCLASANS

LA RIALLA AMERICANA

A Josep F. Rafols

No sabeu, amic Rafols, per quina causa va perdre el contracte En Ferri Pisani que posava el *traidor* a un film del Brunton, de Los Angeles? Perquè «matava malament». Ferri Pisani és francès: va passar temporada al paradís americà de les pel·lícules, treballant per les primeres marques, prop dels *asos* i *estrelles* de resplendor universal. Ell mateix ho explica a un curiós llibre (Plon-Nourrit). Sí. El tregueren, i perdé son crèdit a tots els *studios*, perquè no sabia matar. Ell devia occir la ingènua «a cops de culata de revòlver». L'acció era tan vil, que no li reeixia. Es va tenir de repetir l'escena, dues, cinc, deu vegades. Després de mitja hora d'esforços, exclamà amb ira el Director: —M'heu fet perdre trenta minuts i 1.250 dòlars (està valorat cada minut) i encara *mateu malament*.—La fama de que *no sabia matar* corregué desseguida la capital cinematogràfica d'aquell país on segons vos «és el cine, en l'aspecte moral, un sedant, un bell respir, una infusió d'energia i d'optimisme.»

«Lliçons exemplars» d'aquestes que «el cinema ianqui presenta en indestructible fusió amb la bellesa artística» s'en troven força al llibre esmentat. L'arribada de l'autor a Los Angeles va fer-se en la perillosa companyia d'una pobra dona, tornada folla, com tantes centes d'altres al Nort-Amèrica, per l'obsessió d'ésser figuranta o estrella. Hi surt també l'inevitable tipus femení, creació de la pantalla ianqui: la Vampirissa. «El *Don Joan* femella» que al través d'«epissodis melodramàtics, lacera, tortura, mata l'home, així com en el cine d'Europa el *Don Joan* mascle lacerava, torturava, matava la dona». Coses de riure, així com els setanta cinc accidents—cinc d'ells mortals—que produí la ficció de la presa de Babilonia, al film de Griffith *Intolerance*, i com el «bar» de Hollywood, escenari d'innombrables pel·lícules, que és el lloc «on se comploten tots els drames del Gran-West: l'atac a la diligència, el rapte de la dona cobejada, la venjança que donarà la mort». Coses totes sedants i de bon respirar.

Per a mes ingenuïtat, una temporada es posà de moda contractar, a Los Angeles, malfactors autèntics en acabar el temps de llur condemna, i alguns eren llogats per a reproduir en film la gesta que els havia dut a presiri. Amb dos d'ells i en avinensa amb l'amo, es combinà la repetició davant dels aparells fotogràfics, d'un robatori sensacional a una joieria famosa. L'autor del llibre hi actuava de còmplice figurat. Si no que els dos lladres, malgrat el conveni, *tornaren a robar de debó* l'establiment i fugiren en auto. De debó es americà tot això, i molt sanitó i optimista.

Cert, l'imperi de la rialla autèntica, es veu que ningú el discuteix a la Marieta Pickford, ex muller d'Owen Moore i muller actual, fins a nova ordre, del senyor Douglas Fairbanks, ex-marit ell mateix, d'alguna altra celebritat... que també deu riure. Tothom riu, als Estats Units, en parlar de desunir estats. A Reno, capital de Nevada, hi seuen els jutges més tranquils d'aquest món. Tenen poder per a dissoldre tots els vincles, i des d'allí desfan matrimonis contrets a l'altra part del planeta, i els dissolen, encara que la part demandada no hi comparegui. Res mes fresc i frescal que aqueix optimisme. Owen Moore, l'ex-marit primer de Mary Pickford, encara hi va guanyar diners, perquè va treurer una pel·lícula del seu propi divorci. Confessem, amics meus, que tot això «vessa exemplaritat».

L'optimisme ianqui ha trovat la religió que li convenia. I això és molt interessant, sobre tot en saber segons diu F. P. que la riallera parella suara hostatjada a Barcelona, adoptà el *Christ-Scientism*. Es la religió dels *plagues*: promet la felicitat immediata. Tot Nort-amèrica en va ple. *Fine and dandy!* és la fórmula universal, la jaculatòria que tothom té als llavis, com si diguessim: «*divinament!*». Això, «baldament estigui el subjecte al llit de mort o sentat en la cadira d'electrocució». «Ce bluff—diu l'autor—c'est l'optimisme yankee, et le sourire Pickford-Fairbanks en est le symbole».

L'autor, sempre tant content, pel contagi, explica les vegades que el van matar. «Afusellat pel pelotó d'execució, penjat, guillotinat, assentat a la cadira elèctrica. Fins i tot una vegada va ésser suprimit segons una llei proposada llavors i votada després en un Estat de l'Oest, o sigui per mitjà del cloroform, al llit mateix de la presó celular». Però no cal seguir mes aquests exhilarants testimonis de la franca alegria del cine americà. Cal, en homenatge a la veritat declarar que no sempre és brutal la rialla americana. Demaneu als kioscaires per que es ven tantíssim el *Cine Mundial*, la edició Sud-americana del *Moving Picture World* revista novayorkina de grandíssima tirada. Us diran: —Oh, fa riure!! Demaneu-ho als qui riuen per Harold Lloyd i per les *girls* californianes. Aquí és la varietat... greixosa, de la rialla, d'una verdor tan espessa com genuinament ianqui.

Deixem als americans llur pròpia rialla. Altres motius d'humor poden sol·licitar-nos. Vostre admiració del «riure tant franc» de Douglas, Mary i Chaplin m'han deixat, venint de vos, certament sobtat. Si el simple elogi d'ells em fa posar seriós, en canvi la comparança que lleigeixo entre el film americà i l'art florentí ja m'anima quelcom els llavis. En llegir que Mary Pickford us va fer «sentir una emoció mes profunda» que Massaccio i Fra Angèlic, Ghiberti i Brunelleschi, i que és el Charlot una figura de la importància de Beethoven, i en escoltar que aquest histrió amb el Fairbanks i la Pickford «tenen avui el mateix lloc central que va tenir en vida Rafael a la Cort Pontificia»... permeteu-me que somrigui. Quedi's qui vulgui, si tal és el fruit d'una excursió per Italia, amb la Pickford, el Fairbanks i el Charlot. Jo em quedaré amb el Rafael i amb el Fra Angèlic.

R. RUCABADO.

MORALITATS I PRETEXTOS

JOAN SALVAT-PAPASSEIT

Mireu si n'era de bon home que guanyà per dret propi la reivindicació d'una dita popular.

D'ell podrem dir (sense que a Barcelona riuri En Nogués i segurs que al barri barceloní de la immortalitat estaran contents En Vilanova i En Maragall) que fou l'home que *nomès havia vist el món per un forat*.

Si el forat era a la barricada, a l'altra banda no s'havia fós cap estel d'aquells que l'ideal posa a dalt de tot de les fumeres de les armes dels homes i per damunt dels crits de les embriagueses dels homes.

Si el forat era al mur de la casa, a l'altra banda, avui com ahir, demà com al començament i sempre, la dona i l'infant; l'infant i la dona; la dona i l'infant amb aquest ritme de gronxament com als poemes de bressol dels pobles que no saben llegir i de les cultures que han llegit massa.

Si el forat era de cara a l'altre món per esbrinar que hi passava, ara és des d'allí que ell ens mira a nosaltres i si tornés i ens digués que

ha vist, segurament les seves paraules farien un ressò com aquest: —Salveu la puresa que així salvareu l'amistat i tots plegats salvareu la pàtria.

DE CARA AL PASSAT

Sembla que la facilitat torna a temptar-nos com altres vegades i que preferim prescindir del passat, nivellar el passat amb una meteixa rasa esborradora a obrir-nos-hi camí, com és deure que fem si volem respondre de nosaltres mateixos.

La facilitat sense forma, sense polidesa social i sense caritat humana; la facilitat que consagra l'escomesa com la valoració única i el tracte únic de les gents.

DE CARA A L'ESDEVENIDOR

Els temes de la conversa dels companys, com el registre de les evolucions de la estètica aquestes darreres dècades a Catalunya, saltaven de l'afirmació de la necessitat de l'obra ben

feta, a la sobirania de l'obra bona i a la benestança del punt just entre el *massa* i el *seny restrictiu*.

Es parlava de les obres iniciades i dels projectes que s'anunciaven. Es comentava la docilitat d'un públic que accepta sota etiquetes patriòtiques les abstraccions especulatives i les més concretes propagandes d'empresa industrial.

Tots els companys eren prou fins per no comprometre amb personalitzacions enutjoses l'ampla visió que el comentari llur abastava. Tornaven els mots obra ben feta i obra bona. Esqueia encara d'insinuar els lemes obra bella i obra superflua i gratuïta.

Algú afirmà que les visites temptatives de primitius i el primer cicle del nostre ressorgiment seran closos i Catalunya començarà d'existir el dia que no es parlès més de coses iniciades i d'iniciatives de magne esdevenidor; el dia que els catalans finissin una cosa començada. En l'ordre individual, per exemple, En Joan Crexells la seva traducció de Plató i En Carles Riba la de Plutarc; i en l'ordre col·lectiu una editorial (perquè no la fundació Bernat Metge o les publicacions dels clàssics catalans?) el seu programa limitat i conegut i la mort sorprengui els directors de les fulles volants o dels quaderns seriatos o dels llibres en ordre de divulgació fent la mateixa tasca de vint i de trenta anys enrera.

LA GLORIA

Monuments commemoratius, no son pas la glòria.

Ni encara que tinguin jardinetes o paneres d'herba que facin una mica el repòs de la memòria dels homes com la flonjor de la glòria.

Cal una nit d'istiu i cal la incurança barcelonina dels carrers i places abandonats als elements naturals. Cal que la fosca desdibuixi el monument i la figura del monument.

Aleshores un grill tot sol; un grill perdut dins un reconet de l'herba fatigada i polsosa, amb el seu ric-ric invencible, mes que la pompa dels monuments, més que la memòria dels homes, es el batec i és la veu de la glòria mateixa.

CLAUDE-ANDRÉ PUGET

Bona joventut de poeta que fa dues parts de la seva inspiració: Instants i Preguntes:

Perquè els instants no li fossin una simple mesura ínfima de temps sino una totalitat de vida, el poeta demana que *el mistral prengui alé al llindar de sa casa*.

Perquè les preguntes tinguin la lleu habitud peresosa de les adolescències madures, el poeta coneix fins *els carrers que han conservat l'actitud del somriure de la seva amor*.

Però entre l'acció i la peresa de la seva bona joventut, el poeta invoca el seny diví de la olivera: *una mica d'indiferència en l'esguard i una mica de calma en la carn*.

DARRERS CRITS

Un poeta amanyagat per la vida, gustador de totes les glòries del món i mai decebut dels goigs de la intel·ligència, moria demanant més llum.

Un poeta rebutjat per la vida, creient fervorós de la vida, que no havia tastat de les ofrenes del món sinó la il·lusió d'esperar-les, moria demanant més aire.

Demanaven potser la mateixa cosa, l'un a l'endemà de la plenitud confortable i l'altre a la vetlla del despullament més esquerp?

I quina acullida, feieu, Déu meu, al crit que us venia de les terres molles i al crit que us venia d'una costa assolada i assedegada?

NOTA A LE BAL DU COMTE D'ORGEL

Raymond Radiguet, deixà a mig corregir les galerades d'aquesta novel·la escrita entre els divuit i vint anys, que nosaltres no sabriem deixar encara que la vida ens portés a l'oblidança d'altres llibres, entre els quals no sabriem deixar tampoc, diem, *La princesa de Cleves* i *Dominique*, per exemple.

Hi ha una associació espiritual evident entre Mme. de Lafayette, Fromentin i el Radiguet d'aquesta novel·la.

Hi ha també en la composició seca, precisa i desbrossada del *Bal du comte d'Orgel* una evident reacció contra la morositat pecaminosa del Proust. L'anàlisi del Radiguet s'emparen-

ta més amb la incissió d'un Benda que amb la minuciosa cupiditat d'un Proust.

Alguns comentaristes remarquen els perills d'aquesta novel·la casta. No els neguem ni qualifiquem tampoc la melangia d'ànima madura que a la fi n'és el clima.

Fem un senyal a l'epíssodi del viatge de François a Champigny, en el darrer tren—el tren dels teatres: «dans un compartiment occupé par una famille de braves gens, qui venaient du spectacle. Elle sentait la naphthaline. Le petit garçon, très fier qu'on lui eût confié la garde des billets, pour imiter un geste paternel, les laissait dépasser au revers de sa manche. Le chef de la famille tenait d'une main et caressait de l'autre comme un animal, un chapeau claqué d'une forme ancienne. Il faisait avec ce chapeau mille pitreries pour tenir les enfants éveillés. Il accompagnait ces farces d'un boniment débité avec l'accent des clowns, qui les faisait rire aux larmes. Ensuite, le frappant de sa main droite, il présentait una galette noire.

—Tu n'as pas perdu les billets, Toto? s'inquiétait-il de temps en temps. Ce ne serait pas la peine d'avoir pris des premières!

La dame et sa grande fille, honteuses du brave homme a cause de la presence de François, se plongeaient dans le programme du spectacle dont elles venaient et, lorsque les enfants trépignaient de joie, secouaient leur tête enveloppée d'une mantille. Elles souriaient, du sourire qui désavoue, François était gêné par la complicité féminine de la mère et de la fille. Alors que l'homme était heureux, que ce jour était pour lui un jour de fête, l'exceptionnel de ce même jour faisait souffrir les deux femmes. Elles pensaient qu'elles pourraient vivre ainsi chaque jour. Au moins leurs plaisir eût-il été de faire croire, a un inconnu comme François, qu'elles étient habituées a ces robes, au théâtre, aux premières classes. Mais l'attitude de leur bête d'homme était un aveu.

François ne detestait rien tant que cette honte qu'éprouvent certaines femmes des classes mediocres pour l'homme a qui elles doivent tout.

La mere et la fille, furieuses, ne se contentaient plus maintenant de sourire, elles te-

naient tête. Alors que l'homme s'extasiait en bloc sur l'intérêt de la piece, l'excellence des acteurs, du diner au restaurant, le moelleux des coussins du wagon, elles opposaient de l'humeur á son enthousiasme: «le wagon était sale, un acteur ne savait pas son rôle...» Des connaisseuses doivent se plaindre, pensaient-elles. Et c'est hélas, ce que de bas en haut pense tot le monde.

Le manège de ces femmes venait de ce qu'elles sentaient que François était d'une classe supérieure. Elles ne pouvaient deviner qu'il préférerait á leur sottise la simplicité de leur troublefête. Le troublefête ne comprenait rien a cette scene. Il se consolait avec les enfants que n'avait point encore déformés le sentiment de l'inégalité. Aussi étaient-ils heureux comme des rois. Alors que le père en caressant ce chapeau haut de forme, qui l'amusaient plus qu'il ne le fallait, était heureux de penser que son travail lui permettrait bientôt une autre sortie, leur robe gênait mère et fille, qui l'une, pensait au tablier qu'elle mettrait le lendemain, l'autre á sa blouse de vendeuse». Hem assenyalat aquest episodi per l'exemple moral que podríem aplicar-ne a la totalitat dels nostres costums i a la hipòcrita valoració poruga que avui es practica a casa nostra desplasant les forces de la menestralia i les virtuts de treball dels obrers de la pàtria pel gust de figurar o per la necessitat venjativa de deprimir, perden així, tots plegats el sentit de totes les coses de la vida posades a lloc sense que la superioritat faci excepció o sigui un destorb i sense que la simplicitat racial obligui el comentari irònic o el plany estèril.

Quan s'ha entès la vida com el Radiguet sembla que l'havia entesa a pesar de la seva joventut tot just incipient, s'arriba a formular conclusions com aquestes: «Il semblait enfin comprendre que plus que nos manières, dont le public est juge, importe la politesse du coeur et de l'âme, dont chacun de nous a seul le contrôle. Pourquoi ne serait-on pas envers soi de bonne compagnie? Il avait honte d'avoir jusqu'ici montré moins d'estime a soi-même, de politesse qu'aux autres...» per arribar a l'afirmació que «la fidélité, le respect de soi-même et d'autrui, n'est insipide que pour ceux qui n'ont pas de goût, le devoir».

POSAR LES COSES A BON LLOC

Digué Stendhal: «Goethe ha donat el diable per amic al Doctor Faust i amb tant poderós auxiliar, Faust fa el que tots nosaltres havem fet als vint anys:—sedueix una modista».

Perque oblidava Stendhal que, en amor, esser felís es donar-ho tot sense demanar res, tal com el meteix Goethe diu per boca de Filinta a Wilhelm:

—Si jo t'estimo, que n'has de fer tu?

Ja veieu que si un xisto brillant trasbalsa les coses, la profunda serietat dels conceptes a la fi torna les coses a bon lloc.

KATHERINE MANSFIELD

Com l'Alicia de Lewis Carroll fa el viatge al país de les meravelles i al país que hi ha dintre del mirall.

Pero el país de les meravelles de Katherine Mansfield es el de les coses més immediates, més insignificants, que nosaltres no sabem veure. I el país del mirall es ànimes endins d'aquestes vides quotidianes que semblen inexistent, porugues de viure i tremoloses de fer-se perdonar la gosadia de viure.

Art de contar vorejant la mestria dels russos. Pietat de contar plena d'aquella sobirania anglesa que sab crear un món amb els objectes que portem a la butxaca.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

**Aquest número
ha passat per la
censura militar**

POESIA CATALANA

CAPVESPRE

Les ubèrrimes planes tan fruitades.
Aquell bon cel de posta amb l'aire fi.
La claror que s'apaga i fa enmudir
avivant-nos l'afany a les mirades.

Un nuvolet tenyit com una flor.
El primer estel qu'apunta a la carena.
El xemenei fumat com una entena...
Les siluetes dels pins tan retallades.
Les manyagues d'infant enjogassades,
tot ens amara el cor de tanta pau
qu'ens sentim penetrats del cel suau
amb la carícia lenta de l'unció.

I gustèm la tendresa de la veu
dels fills beatament amorosits
i ens 'nem sentint tant lliures de neguits
que l'ànima mormola el nom de Déu.

Ni l'aguda enyorança de l'absència
en la llar freda on no hi és la esposa,
qu'ens fa present la veu dels nostres fills
alliberant-nos en tots els perills.
Ni la fallida injusta del amic
qu'ens puny al cor i l'omple de fatic.
Ni el cançament de l'ànima commosa.
Ni el greu trasbalsament de la consciència,
podrà trencar l'encís d'aquest moment
filtrant-se en nostra vida vacil·lant
de l'assot d'un ferir massa constant
qu'ara sé'ns va endolcint molt suaument...

Tenim a la falda la filla xica
que la va adormint la fonda musica
del nostre pensament
i l'aigua de la font
que canta a la pica
fent-li la non-non.

La salmodia infinita;
la tènue blància de la son
ens anava desarrugant el front
fent-nos l'ànima petita
sospirant apenes aquell nom.

Meditèm molt pudorosament
la presència graciosa i santa
d'algun adveniment
qu'ens enterneix i espanta.
I una encesa cremô a la cara
i uns trucs endintre l'enteniment

en la tarda que fina
harmoniosa i clara
son com remor divina
del nou infantament
qui s'anuncia.

Pensem en si el miracle d'aquell abraç tant viu
no tornaria a encendre encara el sant caliu
ara que nostra vida declina en la tardor.

Ja ni m'importaria
si per qui sab quines tortures ignorades
unes entranyes prematurament cansades
visquessin en l'esglai
de no fruitar jamai...
Tant se valdria!

Penso en infants i llars qu'en l'abandó
empara la mirada del Senyor,
i en aquells temps massa llunyans
dels grans dolors tornant-se'ns cants
a l'hora beneïda que el neguit
plantant-se mut al bell capçal del llit
d'alguna simfonia matinal
la gloriosa lluita maternal
ens va posar els fills als braços
per a guiar-nos sempre mes els passos
amb el repòs august, patriarcal
infòs en nostra vida terrenal.

Amanyac puríssim de la pau d'uns flancs
com fas estremir els nostres cabells blancs.

Purificació tota robusta
penetrant-nos cautelosament
esborrava'ns el gest de cara adusta
contemplant el brill del firmament.
Pro al sentir-nos humida la galta
el dubte ens assalta...
«Qui sab si aquest fill que pot veni
no sabrà seguir-te en el camí?»

Cau fina l'emoció
dolcíssima i profunda
del toc de l'oració
amorosint la fronda
amb una tremolor de nostres mans.

Bon Jesús dels infants
i mon anhel
«Pare nostre
qui estau en el cel...»

RAMON TOR.

PROSA LITERÀRIA

EL FRACÀS D'UNA IDEOLOGIA

I

El meu pare—que Déu l'hagi perdonat—sempre em deia que el morir rai, que en acabat amén Jesús, i que d'allí no és passa. També em deia moltes altres coses, que si per ventura les fés públiques causarien una veritable estupefacció. I és que el meu pare si per un costat era un home extraordinàriament eixut, per l'altre costat,—mal m'està el dir-ho—era extraordinàriament savi. En tot el món científic hom el coneixia abastament. En Màxim Pou Mort, doctor en medicina i cirurgia, farmàcia, ciències, lletres, filosofia, història, dret civil i polític, teologia i dogmàtica; professor a l'Escola d'Agricultura, descobridor de la verola dels alls i de l'escarlatina de les sebes; íntim amic d'Homer, Horaci i Virgili, i, ara darrerament, antologista únic dels poetes del cicle pertanyent a la tretzena dinastia xinesa de Ching-Fu.

El meu pare encara posseïa una llarga restallera més de coneixements, de poc profit certament, enc que molt curiosos i profunds. I quina cosa més admirable! Tan savi com era, per contra, era un perfecta sabata davant del fet real de la vida, així com davant del no menys real de la mort. La seva mónita era passar dies, anar fent i tal dia farà un any.

Per això, joestic; amb molt d'encert, que els textos no s'assemblen pas a les olles, perquè el fill del meu pare, o sigui jo, patia una agafatosa obsessió per aquells dos punts fonamentals. Quasi un cop cada dia no me'n podia estar de preguntar-li, amb expressió d'angoixa:

—Que és la vida, pare...?

Ell arronçava les espatlles, feia una ganyota de fàstic, escupia amb mandra i m'esquivava dient-me:

—Mira, noi: no em vinguis amb cançons. Ets molt més ase del que em pensava.

Una tal freda resposta em deixava anihilat, ple de dubtes. Quin patir aquell! Perquè havia vingut al mon; que és la vida; que és la mort...? Ah, dubtes cruels i inhumans que em corsecaven!

Si el meu pare, que era tan savi i m'havia procreat, em deixava a les fosques en aquells punts essencialíssims, jo ja em veia ben perdut. Qui me'ls desentrellaria: Fontenelle, Flammarión, Aristòtil, Sant Tomàs, Confuci, la Doctrina Secreta de la senyora Blavatski...? I quin garbuix, i quanta fullaraca! El cap m'anava en roda. Viví estomagat, las, cruixit, enfilat de

teories, sense una ideologia ben fixa i definida sobre la vida i sobre la mort. No poder saber que és la vida, un fet tan fàcil, que cada hora—que dic!—cada instant toquem i palpem; no saber que és la mort, un fet tan real que cada dia el fa una pila de gent, i, adhuc, molts sense ser-ne de debó!

Prou que ho veia; ja podia pernabatre, que en lloc no trobaria la resposta. Però, jo no cessava en ma perfídia de preguntar sovint a mon il·lustre progenitor:

—Digueu-me, pare: que és la vida...?

—Vés a la porra!—feu ell en una ocasió que estava de bones.—Ja t'ho diré quan me mori.

—M'ho prometeu, pare?

—Si, home, sí. Ja t'he dit que te n'anessis a la porra.

Per fi, després d'anys i panys, arribà aquell dia tan sospirat. Més ben dit, no era de dia, sinó de nit, una tebiona nit de lluna plena del mes d'abril. Cap allà tres quarts d'una, el pacient—que feia quinze dies estava greument enllitat—demanà tenir amb mi la darrera entrevista. Jo que m'alço i me'n vaig a la seva cambra, trobant-lo descotxat i amb els balcons de bat a bat. Mai no havia vist morir a ningú, si bé estava en la creença que els moridors, a l'hora culminant del traspàs, pateixen molt fred. I, noresmenys, el pobret del meu pare se n'anava acaloradíssim.

—Qui sap si deu sentir el rescald de l'infern...!—vaig dir-me entre mí, molt baixet.

—Que remugues, fill meu?—feu el malalt, amb fatic d'estortor.

—Res, pare.... Ja veig que això no pinta gaire bé. Si heu de fer els badalls, al menys que no patissiu massa estona!

—Mira, aquest...! Mentres no pateixis tu, deixa que es cremi tot.

Després, aixecant penosament una ma cada-vèrica, m'indicà que m'hi acostés.

—Acosta't que no puc cridar... No tinguis por: també hi arribaràs tu en aquest trànzit... Escolta, ara: jo me'n vaig... Encara et dura aquella quimera de la vida i de la mort...?

—Sí, pare, encara em dura. I si és cert que sou al pot, digueu-me: hi veieu clar, ara?

—Que he de veure clar...!—murmurà el pacient, amb un alè tan flèbil com el buf d'una mosca—Ho veig molt negre, més negre que mai... Creu-me, noi: no val la pena de morir per acabar tan a les fosques... Amb això... adéu...!

Em vaig trasbalsar i els ulls se m'entelaven

amb un ram de llàgrimes de dolor. Els moments, com podeu veure, eren terriblement solemnes. Aleshores se'm va escapar un crit, que, sense ser esquinçat, retrunyí amb ressó d'interrogant per tota la cara.

—Pare, pare...! Abans no us moriu treieu-me de dubtes. Digueu-me: que és la vida...?

El pare,—que vaig veure ben bé que m'anava a respondre—es va quedar amb la boca oberta, erta la paraula en la cavernosa gola, els llavis balbs, immòbils. S'acabava de morir!

Quan vingueren a vestir-lo els de la funerària, baldament els barbres esforços que feren per cloure-li les barres, no pogueren pas. El cadàver els oposà una invencible resistència. Li van lligar una bena entre cap i barba, li meteren un tap de roba sota cada mentó, quatre funeraris s'hi rabejaren en la tasca, empenyent dos per la closca i els altres dos estampint per baix... Com si no fessin res. No em llevaren cap èxit: la boca restà esbatanada, horriblement esbatanada, com la d'una màscara de tragèdia. Està clar; la tragèdia hi era, romanent enganxada en la campaneta del gargamell, si surt o no surt, enmig de la llòbrega negror d'aquell esboranc humà. Sí, allí romania, callada i gel·liua, la resposta a la meva eterna pregunta: que és la vida; que és la mort?

II

Doncs, després d'aquest fúnebre esdeveniment la meva obsessió començà a minvar, puix capí que la meva eterna pregunta restaria eternament sense resposta.

Aviat la meva ideologia sofrí un gran tomballó. No m'importava ja saber que és la vida i que és la mort, sinó el morir com cal. L'escena del traspàs del meu pare va deixar-me exhauste d'alegria i xop de sèver. Que hòrrida era la mort! I, tanmateix, fent memòria i visurant els exemples d'aquesta mena de finals que la història, la novel·la, el teatre, la pintura i la escultura ens ofereixen a cada dos per tres, arribà a foragitar-me de l'esment aquella tètrica imatge. Per contra, la caluta del pit se m'omplí d'un sà optimisme. Us diré com.

Jo recordava haver llegit en alguna banda la mort del Patriarca. Quina visió més confortadora i benovirada! El venerable moridor, enrondat de la colla dels fills, i nòres, i nets, i besnets, mentre va aclucant els ulls i fonent-se, fonent-se lentament com un gran astre que s'apaga, deixa fluïr de sa boca un rosari de bons consells i de cristianes paraules... Quan ja no pot més, aixeca el braç i dona la darrera benedícció a sa nombrosa nissaga, que la reb agnollada a l'entorn del llit, cotes les testes, plo- rant en silenci, adreçant al cel efoses oracions...

També la mort del Just m'havia captivat el

cor, proporcionant-me un alivi en la meva nova ideologia. Quina dolçura de traspàs! La mort de Sant Francesc d'Assís, per exemple, cada vegada que la llegia em corprenia més intensament, empeltant-me un ardentíssim afany d'imitar-la. Heus'aquí el Sant seràfic llarg damunt son baiart, com un flairós lliri blanc; heus'aquí els frares flectats els genolls en terra, graves, encaputxats, un ciri a la mà, els ulls altivats al sostre, els llavis amb un tremolí de preguera, les ànimes en èxtasi, rebent del dolcíssim Tautomurg, en possessió de Déu abans d'exhalar l'esperit, un tast real de sa inefable amorosia...

I la fi de l'Heroi? Que bella i commovedora ha sigut tostemps la fi de l'Heroi! Imagineu-vos-el apartat del combat damunt la gespa, la noble testa repinjollada a la soca d'un roure ferm i magestuós, el cor cribellat de ferides regalimant fils de sang, l'ample pit a l'aire, el mocador de sa dama tapant-li el trauc que té obert ran del cor, la faç serena i resplendent, els ulls calats al lluny on els penons de sa pàtria branden victoriosos, la creu de sa espasa als llavis, els quals, entre besades, barbotegen mots de coratge que abriven els febles i apitreguen els valents.!

I el Poeta, caminant devés la immortalitat, acompanyades ses gloriuses despulles de l'homenatge fervorós, espontani, cordialíssim de tot el poble que el plora...

No. No totes les morts son espaventables com la del meu pobre pare. Anant pel món trobí que àdhuc l'escultura me la feia amable i la pintura, gentil. Voleu un convit més polit a morir que us fan aquelles escenes marmòries del cementiri de Gènova? I on trobareu un repós més august que el del Campo-Santo de Písa? Ho torno a dir: també té la mort la seva grandesa i la seva poesia. Tot és qüestió de saber-la triar i de saber morir.

Més, aquí rau tota la gràcia. A veure: quina mort és la més clàssica? I, d'entre les més clàssiques: quina s'acordava íntimament amb les meves aptituds espirituals? Aquest dubte em tornava a obsessionar. Noteu, però, que ja no era l'essència, sinó la forma ço que em preocupava. La devallada era enorme, si bé, tanmateix, molt lògica i humana. Per tant, com calia morir-me: com un patriarca, com un sant, com un heroi, com un filòsof, com un poeta...?

III

Quan em vaig prometre formalment amb la Laura, cosina segona meua, filla única i hereva universal d'En Primitiu Pou Sec, l'amor de la xicota, un amor de mel i mató, em feu tornar d'allò més romàntic. Una naixor tendral em remollí la gerdera de l'esperit, i els pensaments em devingueren de sobte tan blaus i diàfans

que la tapa de la meva clespa semblava un cel de matineret d'estiu. Altrament, la música em feia plorar, la poesia em deixava esbalait i sense gana, el drama em destrempava els nervis i la comèdia no em feia fred ni calor. Tots aquests símptomes eren de romànticisme.

Ah, si haguessiu pogut oïr d'amagat les exquisides i passionals declaracions que endreçava a Laura quan estàvem sols; si haguessiu pogut veure, mal que fos per un forat, les innocents magarrufes que li feia, l'efluvi pertorbador dels meus ulls negres, la pal·lidesa escaient de una faç plena d'armonia, l'escarolada estarruferera dels meus cabells sedosos, la gràcia seductora de les meves mans aèries i boniques, el posat elegant de ma figura mig caiguda a genollons als peus de la divina personeta de l'amada...! Emperò, l'amada no era gens romàntica, i això, ultra doler-me qui-sap-lo, em trastornava els meus plans mortuoris. No; no n'era pas gens ni mica. Son pare li havia entaxonat un ideari molt groller sobre l'amor i sobre la vida. Ella, en casar-se volia un pis principal de doscents cinquanta duros, ascensor, telèfon, jardí d'hivern i d'estiu, dos quartos de bany, dos waters, *atillos*, tres minyones i un grum, dida molla, dida seca, manicura i professor d'equitació. A més, demanava un Fiat, una *villa* mora a la Garriga i un *de*. Un *de* nobilíssim vull dir. Laura de Pou de Pou, possible marquesa de Dos-Pous, de la mateixa manera que hi ha, o pot haver-hi, una marquesa de Dos-Rius.

Com que n'estava delicadament enamorat, a tot responia que sí; considerant que el pare de la noia, per bèstia que fos, era riquíssim; i considerant, oi més, que fent la farina blana tal volta assoliria romantitzar Laura un xic. Mal que només fos un xic, Senyor! Quina pena, un pic entressim a l'himeneu, tenir de rosegar tota la vida una dona tan eixerreïda i apegada a la seva!

Aleshores, quan anava a l'òpera o al drama, em fixava atentament en els finals de les obres, especialment si tractaven d'amor. I em vaig adonar que alguns d'aquells finals estaven meravellósament ensopegats en vistes a la meva ideologia. Que us diré? Per exemple: el final de la Dama de les Camèlies, el de *Los Amantes de Teruel*, el del Pati blau, el de Mar i Cel, el de Romeu i Julieta..... En quant a l'òpera, el final de la Bohème, el de Tristan i Isolda i el de Mignon.—per no citar-ne d'altres,—els trobava senzillament sublimes... Aquests, sobretot, encara m'agradaven més que els altres, perquè tenien l'aventatge d'acabar cantant i amb acompanyament d'una bona orquestra. Ara digueu-me: voleu res més ideal que poder morir voltat de melodies?

Laura me'n feia ralleria d'aquest afany tan excels. Que no ho veia que tot allò era comè-

dia i farsa; que no ho sabia per experiència que la mort és sorruda, callada i espaventable? Mes, per això mateix que ho sabia que jo no volia morir tan malament. No; a mi em corresponia una mort dolça, suau, fina, manyaga, aparatosa i romàntica. I si pogués ser, amb música.

Precisament un dia de festa, sortint de missa de dotze del Pi, passant amb la Laura i son pare pel carrer de Petritxol, ens aturarem a badar davant dels aparadors de càn Parés. Tot d'una els meus ulls restaren espalmats i en la meva gola s'ofegà un crit de sorpresa. Allí hi havia un gravat de bon tamany que duia per títol: la *Mort de Chopin*. Qui m'ho havia de dir; ni que fos pintat aposta! El gran músic estava finant tranquil·lament en el llit del dolor. Acompanyat d'una colla d'amics i admiradors, molt compungits i pensatius, mentres una jove i formosíssima dama va executant al piano una composició del Mestre, que tan podia ser un Nocturn, com una Polonesa, com un Vals trist, com un Impromptu... Al fons de l'alcova s'obren unes amples ventalles, els vidres de les quals esbandeixen la pal·lida claror d'un cap-al-tard placidíssim; vora l'espona del llit del moridor fulgura un sensual pom de flors en un artístic gerro de porcel·lana; en un angle, penjada del sostre, una gàbia amb un canari dins, refilant—pobrisó!—ingènues i melodioses passades...

—Veus, Laura, veus? Veus com no tot és comèdia a la vida, ni tot és rampoina? Així vull morir-me, així.

Sí, doncs, la meva mort havia de ser talment com la de Chopin. Com si ja m'hi trobés. Quatre amics asseguts melangiosament ací i allà de l'alcova; el sol morat fonent-se en l'horitzó; un gerro de clavells vermells damunt la tauleta de nit; el canari a la gàbia: jo, fent les bocades; i Laura, la delicada Laura, tocant al piano una cosa que remogués el cor dels presents.

Quan ens casarem, després de jurar-nos Laura i jo amor i fidelitat eternes, li vaig fer prometre a ella que em deixaria morir, quan fos l'hora, d'una faisó aproximadament chopiniana.

—Sí; però, i els amics?—feu Laura bastant amoïnada.—Si et mores a la matinada, on els vaig a pescar els teus amics?

—Tens raó, maca. Es un detall aquest que em fa pensar. De totes maneres, confio tenir un parell de fills, i entre ells, mon cosí Rafel, ton cosí Enric, el metge de capçalera, la monja que em vetlli, i el Vicari de la Parròquia, podrem fer la colla. Però, vull que siguis tu i ningú més qui em toqui el piano.

—Està bé—sospirà Laura amb mansuetud.

IV

Una mort chopiniana...? No em feu riure!

Erem al mas de Montroig acabant de passar l'estiu. La meva dona estava isosa, punxent com un cardot, remugant de mati al vespre flestomies i més flestomies. No li sortien els comptas de la collita de l'avellana i de l'ametlla. Que li havien de sortir si el gorneu del masover ens robava com el que era: com un lladre!

Jo hi anava adelerat d'amor rera la Laura. Erem tan tendres encara! La Laura, però, em treia del seu davant amb un crit. Ai, amor; santa paraula! Sempre que el cor m'ho deia que les avellanes i les ametlles em portarien mala estruhança! Elles em van matar, si, em van matar al més, una tarda de setembre, després d'un ruixat. Em van matar a l'acte, sense fer un piu, sense sentir-me'n, en mig d'un bancal de cols.

Haurieu vist que fugint dels crits de la Laura me'n vaig anar a seure en la crestallera d'una espona de l'hort. Allí m'hi estava tot las i pansit, rumia que rumiaràs. De sobte es presenta el ruc del masover carregat amb uns argadells de fems, i es fica, barra a barra, a pasturar dins el bancal de cols, endrapant-se-les que era un gust: aquesta vull, aquella també... Jo ho ignorava que aquell ruc fos guit; ho confesso sincerament; així és que, mirant pels interessos de

casa, agafo una verga i me'n vaig de dret cap a la bèstia amb l'injent de clavar-li una garrotada i treurer-la de les cols. Fieu-vos de bèstiesf El ruc va deixar traïdorament que m'hi acostés, i en pic em tingué a tret, ell que aixeca una pota del darrera i m'etziba un raig de coces. Amb la primera n'hi hagué prou: em va tocar al pols i ja vaig estar llest.

Llamp de Déu quina mort més poca-solta!

I quin sarcasme em jugava el destí!

L'endemà mateix m'enterraven. Quatre cracs, a pes de braços, em dugueren al cementiri de Montroig i vint-i-dos capellans, grassos i lluent, m'encolomaren unes solemnes absoltes i Laura, la desconhortada Laura, abans que m'entafressin al nínxol, deixà caure damunt el meu taüt un ruixam de llàgrimes, rebotint en la fusta amb soroll de cigrons.

Ho torno a dir: Llamp de Déu, quina mort més poca solta! Res de música, res de piano... Ni sisquera un innocent canari que em refileés una passada.

JOAN SANTAMARIA

Barcelona, Juliol 1924.

POETES ALEMANYS CONTEMPORANIS

DEL LLIBRE DE LES ORENETES

Sabries dir com vola l'oreneteta?
Mentre la guerra fou, jo devegades,
atravessant les valls veia fer via
els presoners vers les ciutats dolentes
fetes malbè pèls bombardeigs; i veia,
destacant-se dels rengles curiosos,
una dona avençar. Les mans crispades
obria amunt, sota el cel negre, enlaire,
com si les fes al·leluar, joïoses,
tot exlutant: —Andreu!—, amb veu seràfica.
¡I no era pas com vola l'oreneteta!
A la presó he vistos homes presos
encadenats, i visitats pèls somnis,
amb el rostre brillant de llum dels astres.
Homes lligats; però que sonniaven.
(Oh somni vencedor, lloat mil voltes!)
I ni aquells somnis per alats que fossin
no eren pas, com vola l'oreneteta!

E. TOLLER.

(Poeta, dramaturg i home d'acció que ha respost amb el sacrifici personal de la llealtat de les seves conviccions polítiques i socials d'extrema esquerra. Literàriament, manté l'interés, encara indefinit de l'home cercador de la seva veritat. Els seus «Poemes de la presó» foren molt enlairats. Romain Rolland els reputà dignes de Schiller. El darrer recull de poesies que ha publicat és «El llibre de les orenetes»).

DEL CENTENARI DE MAINE DE BIRAN

Hom deixa cada dia de recobrar una part de les energies perdudes; doncs això és morir-se una mica cada dia. La lenta preparació de la mort la trobem especialment en el fenomen de la son. El dormir sense somniar presenta analogies alarmants amb la mort; hom es perd per a trobar-se al cap d'unes hores—dorm;—hom es perd per una eternitat—es mort.

Despertar és trobar-se. El raig de sol falaguer que entra per l'esclatxa de la finestra, ens porta o obrir-la de bat a bat, quan ens promet l'aire reïnós de muntanya, i hores de goig plenament dominat. Altres vegades és el rellotge que hi ha en tots nosaltres, la idea inexorable que ens torna al món. La personalitat secundària, això que en diuen el subconscient que ens desperta com el dèspota a l'esclau, a garrotades. Hi ha qui no es voldria despertar, car el tedi desorganitzat l'espera. No és el turment del treball, sinó el no saber jugar o a qué jugar, que l'entristeix.

—Em moro...! cridava débilment el malalt, i a cau d'orella una veu li deia: no t'apuris, *viuràs en nosaltres*. Això és un gran consol, encara que no ho sembli, el creure que l'individu no és mort mentres és representable, ço és que se'l pot pensar. I d'altre manera no s'explicarien els centenaris. En la vila o en la ciutat, mig cementiri és mou en les consciències dels ciutadans. Tanqueu els ulls i digueu-me si no és veritat.

Doncs aquesta és la justificació dels centenaris: fer que l'individu pesi en les consciències de les generacions. Fer que se'l pensi eternament i perllongar-li la vida en els altres.

El centenari, tot i amb la comèdia oficial, és un poderós medi de tradició, i a la vegada l'estímul més eficaç per a determinar en els homes la realització de llurs possibilitats. La valoració d'un poble és farà també a base del número de centenaris i qualitat dels homes que rememoren. Car en realitat vivim tant en els altres com en nosaltres mateixos i si aixís no fos la reputació no significaria res.

França celebra aquests dies el centenari d'En François Pierre Gonthier, de Biran. El nom de Maine prové d'un petita terra de Perigord. El seu biògraf Pierre Tisserand, ens diu que morí a l'any 1824, a 22 de Juliol, i que ses disposicions orgàniques el portaren a la psicologia. Temperament feble, estava tot predisposat a l'introspecció; però no es pogué sustreure a les vicissituds de la Revolució i de l'Imperi, alternant la seva vida entre l'estudi, a Bergerac, i les tasques de funcionari, com a prefecte de distints departaments.

El centenari de Maine de Biran, el funcionari de la Revolució i de l'Imperi, i el gran psicòleg, no arribarà al cor del poble francès. Sols una petita part, la més sensible de l'element acadèmic i del gran públic, copsarà el moment biranià, eminentment francès i europeu en la corrent del pensament. El poble no viu dels ideòlegs, sinó de realitats de cantell, ço és de poesia. No obstant en aquest cas l'ideòleg Biran reuneix quintaessenciades les qualitats del poble, de França.

El psicòleg professional, en ses tasques d'investigació es presenta més aviat com un destructor de la natura. Psicologia és avans que tot anàlisi; recerca de lo elemental, malgrat no s'hi arribi mai, i fins ara, en realitat, no ha fet més que fer trontollar tot allò que sembla indestructible a les mentalitats primitives, o potser populars.

Sotsmetre's a introspecció i seguir un procés de consciència és anar-s'en un ratet fora del mon. David Hume, després de ses llargues meditacions on quedava anulada tota metafísica de la substància, i establerta la subjectivitat de les nocions de causa i efecte, tornava a la vida i ho trobava tot estrany, acullint-se aleshores a les màximes aconhortadores del sentit comú. Reid el salvava. La poesia i la metafísica, com el sentit comú, resulten els mitjans per a reconstruir el mon. Doncs la psicologia (dintre de la filosofia) no pot intentar tal reconstrucció sense tornar-se *ipso facto* metafísica, i poesia.

La psicologia a que ens referim no és troba en les novel·les; per extensió s'ha parlat de la psicologia de tal o qual personatge, i les novel·les son considerades com tractats de l'ànima. Però aquestes, recordi's, que reflexen la vida tota feta—la síntesis indestructible als ulls de la gent—i mantenen encesa constantment la creència en el mon exterior sense la qual no hi hauria drama possible.

Els camperols, tenen les hores per cosa tan ferma que no poden avenir-se al canvi de l'hora. Si la sombra que projecten les alzines, o les ales de l'ocell que passa, correspon per ells a mig-dia, ço és les dotze, no voldran pas dir-ne la una. Un camperol de mentalitat més elàstica, al ser-li demanada l'hora, es tragué el rellotge i digué: «les dotze velles».

Doncs el camperol pot passar per la personificació, exagerada de la mentalitat popular, extesa en la nostra terra a totes les classes socials. Aquí un psicòleg com Maine de Biran no es comprendria; la nostra tradició científica i filosòfica no hi pot contar, desarticulada com és i amb uns quants homes—B. Metge, Lull, Vives, etc—incorporats al pensament europeu, però isolats en la pàtria com illes superbes en un mar d'indiferència. Qui es recorda ja d'En Aixelà i d'En Llorens?—Quins límits ha traspassat actualment la força pensant d'un Serra Hunter?

La psicologia malgrat el seu mètode predominantment analític pot ésser constructiva en els seus resultats. Nosaltres llegirèm sempre als psicòlegs com Maine de Biran i fins procurarem ser-ho, amb certa finalitat pràctica: per a tornar després a la vida havent-la esmicolada en el pensament i saber una mica—molt poc—de la part que en ella hi prenem i de les determinants de l'acció que son sempre les mateixes, variant-ne l'intensitat. L'anàlisi s'acaba on comença el fons del fons de la consciència—la voluntat, segons Schopenhauer substratum universal; l'esforç muscular, segons Maine de Biran, prenent consciència de si mateix.

Maine de Biran, deixeble de Condillac, deixà poc a a poc als ideòlegs per a formar en les files de l'espiritualisme d'En Royer-Collard, Guizot, Cuvier, Degeando i Cousin.

JOAN PLANELLA

Riells del Fay—Juliol de 1924.

EL SENYOR CESAR MARTINELL I ELS SEUS TREBALLS HISTÓRICO ARTÍSTICS

No es la primera vegada que'ns ocupem de les publicacions de història artística que de tant en tant ens ofereix el Sr. Cèsar Martinell. La nostra bibliografia en aquest respecte és una mica massa limitada i tota nova publicació esdevé una joia per l'erudit en aitals materies. A més a més, les publicacions del Sr. Cèsar Martinell tenen un especial encís puix gairebé sempre es refereixen a un aspecte local de la nostra història artística, es refereixen a l'art de la ciutat de Valls que per l'autor és com la soca de posteriors ramificacions. El Sr. Martinell començà a voltar per les ermites i per les ermitetes del preciós Camp de Tarragona, allí va recollir llegendes, dades artístiques, detalls que feien referència a la bibliografia mariana; exposà el resultat dels seus estudis a la premsa local; s'arriscà després a publicar una edició pastada amb el cor en la qual s'hi comenta el llibre de notes que l'escultor Lluís Bonifàs i Massó tenia; parlà davant d'una academia provincial de Tarragona del germà d'aquest gran mestre, que's deia Francesc i que visqué llargament a aquesta ciutat però havia nat a Valls, el mateix que Lluís; es documentà en una llarga estada a Madrid sobre els escultors renaixementistes i barrocs d'Espanya; furgà a l'*Academia de San Fernando* fins quan trovà un bell relleu d'En Lluís Bonifàs que cercava; corregué aquells pobles humils de la terra castellana que per lo tristos i soferts En Martinell igual com nosaltres adora amb tota l'ànima; estudià la Seu nova de Lleyda, cançat de que tothom només parlés de la Seu vella; importà a la bibliografia artística catalana l'alçada boja del moviment i la fantasia barroca, més coneguda avans d'En Martinell per alguns estrangers (Dieulafoy, Schubert) que no pas pels nostres artistes, erudits o arquitectes.

Del forn del senyor Martinell, periòdicament, n'ixen guspines. Es la sèrie d'articles sobre escultors catalans que periòdicament fa sortir a «La Publicitat»; és un bell estudi—que parcialment i privadament l'autor ens ha llegit—que's contindrà en un dels primers números de l'anunciada «Revista de Catalunya» on per primer cop es parlarà amb una certa extensió d'En Guirri; és el fascicle—pulcrement editat—sobre la «Capella de Nostra Senyora del Roser (de Valls) i ses pintures en rajoles vidriades» (Impremta d'Eduard Castells. Valls 1924).

Com el títol indica, dos son les parts de que consta aquesta obreta. En la primera s'estudia la Capella del Roser, començant per parlar de una capella antiga que en opinió del Sr. Martinell probablement seria semblant a la capelleta gòtica que sots la mateixa mariana advocació subsisteix a Vallmoll. Passa l'autor a estudiar l'avui desballestat retaule del qual reconstrueix la

graciosa forma primitiva i amb això dona fi a la primera part del seu fascicle. En la segona s'ocupa de l'arrimador de rajola vidriada on es reproduïxen escenes de la batalla de Lepant, i estableix relacions entre aquestes rajoles a les principals que s'hi semblen d'altres punts de Catalunya: de algunes de la col·lecció Santacana de Martorell, de les també ben importants de la Casa de Convalescència de Barcelona. Precedeixen a aquest acurat estudi informacions sobre la ceràmica ibèrica i un forn que hi hagué a Valls, aixís, com sobre la tècnica de la ceràmica vidriada i son desenrotllament a Espanya.

Més que per l'història de l'art, el llibret del senyor Martinell que ara acaba de sortir és important per la història de Catalunya. Afegim que'l tema quasi ni es mereixeria un llibre, però l'amor a Valls que son autor ha sentit, la estimació que a totes les tradicions i a totes les manifestacions artístiques de Valls En Martinell ha posat, eleven el tò d'aquest estudi i ens fan el seu apurat contingut immarcesible, valios. ¿Que podran interessar les rajoles de la batalla de Lepant si hom pensa en una Verge d'Andrea della Robbia? Rés, absolutament, rés. ¿Que podrà interessar el retaule malfurgat que actualment existeix a la Capella del Roser de Valls si hom pensa en una taula de Pedro Berruguete? Rés, en absolut rés. Però tant se val. Quan l'arqueòleg fa una verdadera creació, sigui també benvingut entre nosaltres l'arqueòleg. L'atenció i el fervor que posa el nostre amic senyor Cèsar Martinell en els seus estudis fa que pugui extreure de aquell retaule actual que no te gens de solia, el ben compost retaule petitet primitiu, i l'amor a Valls que per ell no és més que una forma de l'amor a Catalunya li permet veure tota una harmonia de jardí de fades en la decadent composició de la batalla de Lepant, que tal vegada també a nosaltres ens encantaria al natural, encara que siguin defectuoses totes les figures humanes. Des d'aquestes planes no podem fer res mes que desitjar que el senyor Martinell vagi seguint pel seu camí que és el camí de rehabilitació de l'art barroc a Catalunya, camí que ningú com ell ha sapigut seguir fins ara amb un major abrandament. Esperem de aquest escriptor apassionat el seu estudi central de tota l'època oblidada: la biografia-crítica—anunciada de fà temps—de l'escultor Lluís Bonifàs i Massó, biografia que esperem que podrà aparar-se sense escrúpols amb les tant importants del senyor Orueta sobre Pedro de Mena, Alonso Berruguete i Gregorio Hernández, per lapart del biògraf especialment, i fins, en certs aspectes, per la part de l'artista estudiat.

JOSEP F. RÀFOLS

Enquesta sobre la Psicologia de la Poesia lírica

La poetesa danesa Rosali Jacobsen, presidenta de l'Associació mundial de Poetes, ha obert, des de Mònaco, on resideix, la present enquesta sobre la Psicologia de la Poesia lírica. Per mitjà d'Alfons Maseras, delegat català de la dita Associació, Rosali Jacobsen ens tramet la seva important enquesta invitant els nostres poetes a respondre-hi. Les respostes poden ésser adreçades a LA REVISTA, que curarà de fer-les arribar a la Presidenta de l'Associació mundial de Poetes i que podrà publicar-les íntegrament o fragmentària si ho creu d'interès.

INTRODUCCIÓ

Abans de que es reuneixi el primer Congrés de l'Associació mundial de Poetes que es reunirà, sigui a Mònaco o a Londres, per la primavera de 1925, desitjo obrir, entre els Poetes de tots els països i llengües, una enquesta que pot tenir gran importància per la Psicologia de la Poesia i que pot relligar els poetes de tot el món en una comunió intel·lectual per diferents que siguin llur esperit i llur llenguatge.

Les respostes a aquesta enquesta vindran a ésser les confessions austeres que els poetes, abans de reunir-se, de discursar i de discutir en una atmosfera d'entusiasme i de festa, faran a tots i cada un de llurs confreres sobre la gènesi i la unció de llur art.

Massa sovint son els Congressos les arenes de la vanitat on es fan veure només les personalitats que per llur caràcter o per llurs dots oratòries brillen fàcilment. El primer Congrés de l'Associació mundial de Poetes ha de rompre aquesta tradició i per a assolir-ho, desitjo que la present enquesta sigui com el fonament de l'esmentat Congrés, el qual haurà de discutir i aprovar, no pas improvisacions fetes al caliu de l'oratória, sinó confessions i estudis realitzats en la intimitat. Així l'assemblea no perdrà la gravetat que ha de tenir ni es desviarà de la seva finalitat artística, pura i desinteressada.

Fer poesia és sotmetre's un mateix a judici, com en el dia suprem davant del Senyor.

HENRIK IBSEN

I

La idea de la present enquesta arrenca d'una conversa que vaig tenir, a Brussel·les, cap allà l'any 1910, amb Emile Verhaeren. Més tard l'he presentada, jatsia públicament o privada, a diferents poetes de diverses nacions, i sempre ha desvetllat gran interès per tal com toca el nervi mateix de la creació lírica.

Ibsen ha escrit la célebre frase: «Fer poesia es sotmetre's un mateix a judici, com en el dia suprem davant del Senyor.» Aquesta sentència,—que jo he desenrot-

llat amplemment pel que és refereix particularment al temperament humà i poètic d'Ibsen, en el meu assaig sobre «Ibsen, poeta líric», publicat damunt la *Nuova Antologia* de Roma—te per cert un caràcter massa ètic i sever per assolir validesa universal, però posseeix tanmateix el mèrit immens de situar la creació poètica dins el pla més pregón de l'esperit humà.

Sembla ja realment que en les seves poesies de joventut (Ibsen només publicà un volum de poesies, escrit tot ell abans dels trenta cinc anys) el gran dramaturg es planteja els pregons problemes de l'esdevenidor: la provocació ideal, el comanament ètic de l'individu, etc.; i que s'hi mostri tal com el coneixem pels seus drames.

Aquests problemes es troben ja plantejats en les seves curtes poesies, hi son en potència, com l'ésser dins de l'ou. S'ha fet llum en l'esperit del poeta; els grans problemes de la existència han trucat al seu cervell, que ha estat sol·licitat per agudes i imperioses veus que deien: «Dona'ns la vida! Sigues el nostre creador! El món t'escoltarà!» Sol i orgullós davant la seva consciència poètica. caminant pels grans «fjelde» de Noruega, Ibsen fou en les seves poesies de juvenesa, el profeta de la seva propia grandor.

No és pas debades que diferents llengües llatines tenen un mateix mot, *vate*, per nomenar el Profeta i el Poeta. Hi ha quelcom de trascendental i de visionari en el poeta verament nat, en el poeta per la gràcia de Déu.

La meua enquesta intentarà penetrar dins d'aquest esperit poètic, aixecar el vel que separa el que és conscient del que és inconscient en les millors creacions i sondejar les condicions més favorables a la producció de les obres d'art poètic.

I ara torno al meu punt de partida: a la meua conversa amb Emile Verhaeren, a Brussel·les. Dec fer notar, primer que res, que els francesos, massa ben disposats a considerar Verhaeren com un poeta francès, no han comprès mai, al meu entendre, la seva veritable originalitat. Verhaeren es, en el seu fons més íntim, flamenc, ço que vol dir: dur, esquerp, violent i a vegades groller, i per tant completament distint de l'esperit francès.

Molt pessimista i dolorosament agitat durant la juvenesa (cap allà del 1880 al 1890), em va mostrar durant la nostra entrevista, en 1910, la seva primera obra d'aquell període, potser la més genial de totes les seves creacions, i tan plena de força selvatge i obstinada, que fins semblava provocar la dolor per gosar-ne amb una mena voluptat cruel. Em va mostrar el conegut poema *Frappe, marteau, frappe!* i em digué: «Em creureu, senyora? Jo vaig oir molt distintament en l'aire tres forts cops d'un martell que semblava que m'anava a picar a mi. En certa manera, em vaig veure obligat a escriure aquell poema.»

Qui de nosaltres, poetes o poetesses, no pot dir quel-

com de semblant, és a dir, qui no ha sentit quelcom d'irresistible, gairebé exterior, que ens obliga a cantar i a escriure? Un ritme, una melodia de vers ens crida i ens persegueix; però més sovint una imatge, una visió és presenta de sobte, com un llamp, davant de la nostra fantasia, unint-se a qualque concepció poètica que ens ha preocupat llargtemps però que encara no era prou madura dins de la nostra consciència. Qui de nosaltres no sab que moltes de les nostres creacions, potser precisament les que han devingut cèlebres o populars, son degudes a aquesta força espontània i irresistible que ens ha dominat?

Però la idea fonamental, la concepció clara, el projecte format i calculat, no són els primers factors d'una bona obra d'art poètica? Es això precisament el que volem establir en adreçar-nos als poetes per a assolir de cada u d'ells una resposta individual.

I^a PREGUNTA DE L'ENQUESTA.—La concepció i la idea clara, fortament construïdes, són primordials en les nostres creacions més inspirades?—O bé, heu estat sol·licitats primer per la imatge, la visió, la melodia, o el ritme del vers?—I encara: la concepció, la visió i el ritme, us han vingut junts i d'un sol cop?

II

La segona pregunta que adreçarèem als poetes és d'un ordre menys artístic, però més humà.

Quan és que canta el poeta?

Ve't aquí el món, ple de riqueses i de magnificències: l'amor, la natura, l'art, la glòria i tantes d'altres coses belles que poden inspirar el poeta. Però ve't aquí també un abisme de dolor en el que tots aquells bens li mancaran, El poeta s'aboca a aquell abisme. Totes les cordes de la seva naturalesa tiven i frissen. El poeta sent la necessitat de cridar.

Walt Whitman ha dit: «Quan fa nit al defora, no romanem pas en la foscor, sinó que encenem llum en les nostres cambres i quan fa nit en la nostra vida, encenem llums en la nostra ànima.» He conegut un altre gran pensador i poeta, en un congrés literari de Londres: el grec Zeno Aristobolus, el qual pensava altrament i deia: «Quan la dolor i la desesperació s'emparren de l'ànima del poeta, la llum s'apaga, l'ànima s'arrossega com un verm per la pols i el poeta mor abans que l'home.»

Qui te raó? Les més belles cançons dels poetes, creixen com les roses opulentes i fresques, com els blats pròdigs i benefactors, damunt la terra fèrtil de la nostra vida? O bé, és que tenen les més pregones arrels en l'ombrívola vall de llàgrimes de la nostra existència?

No oblidem que Heine ha escrit: «De les meves grans dolors—trec mes petites cançons,» i que aqueixes cançons són immortals.

La segona pregunta de la meva enquesta serà, doncs:

II.^a PREGUNTA DE L'ENQUESTA.—Heu estat amb preferència inspirat per les fases venturoses o do-

loroses de la vostra vida? Dit filosòficament: La vostra art, te un fons, positiu o negatiu?

III

La segona pregunta de la nostra enquesta ens du a la tercera fase de la nostra disertació sobre la psicologia poètica, fase que és molt complicada i molt interessant a l'ensem.

Es gairebé banal afirmar, en començar aquesta recerca, que l'home, l'èsser humà, és, dins la natura viva i morta, la única criatura que aspira a quelcom que està fora dels límits del seu ésser, a devenir ço que no és, a tenir ço que no posseeix, a sol·licitar i deixar-se temptar per ço que no pot assolir. Una pedra i una rosa romanen tranquil·lament dins els límits de llurs categories; un peix no te desitjos de volar i una àliga no sent frisanças de capbussar-se a l'occeà; però l'home no coneix límits en els seus desitjos, fins i tot quan la natura el clava al sol, amb la seva ferrissa mà.

Se'm dirà que no conto res de nou, però tota la grandesa de l'home, així com tota la seva misèria, tant la seva lluita heròica com la seva tragèdia estan basades en aquesta desproporció entre voler i poder i aquesta desproporció te precisament una significació absoluta per a les seves creacions poètiques.

Caminant aleshores pels amples domenys de la poesia i familiaritzant-me amb els mes diversos poetes, de tota mena de nacions i de genres, he romàs estupefacta en trobar, per exemple, simbolistes delicats i eteris que, en llurs versos, només cantaven el clar de lluna i el misticisme de la natura. però que, en la vida, estant grassos i frescs, res no apreciaven tan com un bon dinar; per altra banda, m'han presentat realistes cínics i grollers en llur art, però tímids, delicats i vergonyoses com donzelles en la vida real.

Es cosa palesa que aquests fills de les Muses no han cantat el què eren, sinó el que no eren. Amb els versos llurs han donat la fotografia negativa de llur naturalesa. I per una mena de venjança poètica, han devingut uns grans artistes.

Considerem, també, els poetes pessimistes en general i especialment llur prototipus: Leopardi. Abans, però, jo voldria que s'em diguès: Què cosa és el pessimisme? Crec que el pessimisme no existeix pas com a concepció a priori. Qui no ama amb tota naturalitat la vida, la vitalitat i la multitud de les seves manifestacions fortes i fresques? El pessimisme—especialment el pessimisme literari—es basa precisament en una amor massa gran per la vida, amor no recompensada, Hom blasma ço que hom no pot heure, ço que hom no pot assolir. Un Leopardi bell, fort, elegant i home de món no hauria estat mai el gran poeta Leopardi que tots coneixem. Mai no hauriem oït les seves estances, amarades de tan pregona poesia i de tan amarg desencís. I fins hom pot creure que no hauria cantat gens ni gaire, car la vida és més forta que la Poesia—que és la seva imatge. La literatura és, en un cert sentit, un paràsit de la vida.

Vet-aquí la nostra darrera pregunta.

III.^a PREGUNTA A L'ENQUESTA.—*La vostra natura i la vostra individualitat, veritables i humanes, parlen en les vostres creacions més inspirades? O bé, pel contrari, cedeixen justament el lloc a les vostres inspiracions, a ço que us manca, per tal que no ho ha-veu pogut assolir? En les vostres composicions, expresseu l'home o el vostre ideal artístic?*

EPÍLEG

Quan els poetes hauran profunditzat be aquestes tres preguntes tan íntimes sobre el secret de llur geni,

potser comprendran millor la sentència d'Ibsen. En tot cas, si no es presenten per ésser judicats davant d'ells mateixos, s'hi presentaran, almenys, davant de llur musa.

Per acabar, direm que tenim l'intent de recullir i publicar una tria de les respostes que ens arribin dels poetes de tot el món; aquesta publicació, que seria feta un cop acabada l'Enquesta, constituïria una obra crítica i comparativa on s'exposarien els resultats del nostre comú treball.

ROSALI JACOBSEN

E L S L L I B R E S

CAL ESMENTAR:

— Dins la sèrie generalment interessant sempre dels volumets de la novel·la estrangera, la traducció d'alguns contes del gran escriptor anglès J. Galsworthy, per Alfons Maseras.

— *La bella sorcière*, llibre excel·lent de poesia de Jean Hytier, publicat en forma de diari aprofitant l'agressivitat de l'aspecte de fulla volant per a llançar a manera de pròleg un manifest que fineix, diu: *la poesia és una metafísica — una metafísica que s'expresa per una música.*

— El llibre d'aventures (*Bèsties, homes i deus*) de F. Ossendowski que apassiona el món intel·lectual d'avui d'ençà que el crític de la *Review of Reviews* anomenà l'autor el *Robinson Crusoe* del segle vint.

— La col·lecció *Medaglie* de la casa Formiggini, de Roma, dins la qual en volumets de 64 pàgines son presentades les personalitats contemporànies en el món de la política, del pensament i de les arts.

— Les *Nuevas Canciones* d'Antonio Machado (Editorial Mundo latino) en les quals retrobem el pur accent del poeta castellà en versos com els següents:

Cuando murió su amada
pensó en hacerse viejo
en la mansión cerrada,
solo, con su memoria y el espejo
donde ella se miraba un claro día.

Como el oro en el arca del avaro
pensó que guardaria
todo su ayer en el espejo claro.
Ya el tiempo para él no correria.

— L'antologia de poetes russos del segle XX, publicada per la casa Fratelli Treves de Milà.

— El primer fascicle de la Biblioteca del Popolo Italiano: *Sindicalismo fascista*, per Roberto Maudel (editorial Patria ed Arte—Bolonja).

— *I tedeschi nel giudizio degli spagnoli sino all'alba del romanticismo*, per el prof. Arturo Farinelli, fascicle estret de «*Archivum romanicum*» i dedicat per el docte amic nostre que n'és l'autor *als estimadíssims amics de l'Abadia de Montserrat.*

— *Problemi della conoscenza e della moralità ad uso delle scuole*, per Guido de Ruggiero, llibre que si no resolt objeccions, suscita interrogants i anima el gust de vèncer les dificultats del pensament.

LES REVISTES

JOSEP CONRAD

Tota la seva vida fou consagrada a errar pels senderons innumera- bles de la mar, que adorava, i la seva passió duta a les seves obres li ha valgut el nom de «filosof de la mar» i a fer viure en el llibre els records de les seves aventures. Els paisatges que havien copsat els seus ulls eren descrits amb una vi- goría genial i, no volent que els seus llibres on la natura palpitava, fossin l'escenari de psicologies ima- ginades, cisellava amb la seva plu- ma els retrats més o menys esti- litzats d'aquells que havia trobat en els seus viatges. Per això si la na- turalesa viu al seu contacte, els seus personatges adquireixen unes profundes categories d'humanitat. Recordem-nos de James Wait, el negre del «*Narcissus*», com una de les vívides creacions del gran no- vel·lista i la «Doña Rita» de «*The Arrow of Gold*».

LA REVISTA havia donat en diver- ses ocasions el seu nom, encapsa- lant un comentari o una senzilla nota de valor catalogadora. Fora d'això, pot dir-se que a casa nos- tra era conegut per un nombre re- duidíssim d'escriptors, a desgrat que 25 anys enrera ja s'havia traduït al francès algunes de les seves obres.

La seva mort ens evoca la figura —també desconeguda gairebé entre nosaltres— del literat professional que parla, amb coneixement, de to- tes les coses i que treballa només en la seva obra per amor i vocació, deixant a una banda la nota super- ficial que viu l'escriptor en tot nucli intel·lectual, tan petit com gran. Potser per això la seva fama va tardar tan a estendre's, segura- ment per això—fora absurd creure que era degut a la seva nacionali- tat d'origen—era admès sense gai- res clarins ni timbres a les Antolo- gies i a les Histories de la litera- tura anglesa. Recordem una anto- logia on es diu poc mes o menys que, en haver d'escullir entre Ben- net o Conrad, s'havia preferit el primer per representar millor l'am- bient actual del poble anglès,—com

si els dos autors fossin incompati- bles! El poble, havia arribat però a a les seves creacions i Conrad era molt llegit i considerat com un dels mes grans escriptors anglesos. Con- rad havia treballat tota la vida, obeïnt a un lema, que ell mateix havia escrit en una de les seves obres. Heus-lo-aquí: «Només amb una devoció absoluta i mai devo- rada per la perfecta fusió de la for- ma i el fons; només amb una cura mai desencorajada ni sotmesa en la mida i en l'enllaç de les oracions, es pot arribar a fer alguna cosa que s'acosti a la vida per la plasti- citat i pel color; i la llum de la sug- gestió màgica també pot ésser així duta, per un moment efímer, sobre els llocs comuns de les paraules: perquè les velles paraules son, de naixença, subtilíssimes i l'us sense cura dels anys ha esborrat llur va- lor inicial. L'esforç sincer per acom- plir aquesta tasca creadora, per anar tan lluny en aquest camí com les seves forces puguin dur-lo, i avançar sense retrocedir per vacil- lacions, febleses o censures, es la única justificació vàlida de l'obrer de la prosa.» Cada obra seva era una confirmació d'aquesta creencia.

Ara se'n ha anat emportant-se'n, buit, el receptacle riquíssim de la seva imaginació, la qual ens és dei- xada com una herència en el tresor formidable de les pàgines de les seves nombroses novel·les.

Nasquè a l'Ucraina l'any 1857. Als 19 anys feia el seu primer viat- ge com a mariner. Passats els tren- ta anys comença a escriure en llen- gua anglesa.

Publicà la seva primera obra (*Al- mayer's Folly*) en 1895. La seva darrera novel·la (*The Rover*) el desembre de 1923. Ha mort a Bis- hopsbourne, vora Canterbury, el mes d'agost d'aquest any.— M. R.

EL CONGRÉS LITÚRGIC INTER- NACIONAL DE MAREDSOUS

Rapport del doctor Carreras

Es per a mi un gran honor. i una gran joia a la vegada, de parlar en nom de la missió catalana a l'acte clausural del magnífic Congrés li-

túrgic, al qual havem tingut l'honor d'assistir, puix que és, efectiva- ment, d'ací que ha sortit tot l'apostolat litúrgic, estenent-se a través d'aquest país dolç i heroic, que és Bèlgica, model d'expansió cristiana.

Per a nosaltres era una obligació veritable, el participar en aquest Congrés. Primerament, calia por- tar els nostres homenatges a la vos- tra Eminència. (1) Estimat del vos- tre poble, venerat per tot el món cristià, heveu estat i resteu sempre per nosaltres, una antorxa viva de la doctrina i un cap d'apostolat.

Els únics mestres de la nova cle- recia catalana: El Pastor i doctor propi.—La selecció del clergat de Catalunya que acapdilla el reno- vetllament litúrgic del país, ha tingut només dos grans mestres: l'un, el doctor Torres i Bages, bisbe de Vich, anomenat el sant Pare dels temps moderns, i després, ia vostra Eminència, la personalitat més re- marcable i més universal de l'esglé- sia contemporània. Nosaltres veié- rem en el nostre venerable compa- triota el resum d'aquests tres grans elements que han format i sostenen sempre el cos de tota l'espíritu- alitat profundament cristiana i atrac- tívola de Catalunya, això és: un esperit humanista i multiforme, tan dolç, tan assenyalat i constructor, aportat pels fills llenguadocians de Sant Benet, i obrant des dels temps carolingis pels innombrables mo- nestirs del bell país; tot seguit, un intel·lectualisme altament dominicà, i en fi, una pietat excel·lentment franciscana. I àdhuc, com s'esde- vingué amb els grans restauradors que la Providència es plagué de trametre a la seva Església durant la segona part del segle dinovè, el nostre Pastor i Doctor escampava de nou aquests tres elements ben foscos en una suprema síntesi vi- vent i personal.

L'orientador del Neoescolasticis- me, l'home ascetic, el defensor dels drets dels pobles.—I per Vós, pen- sador il·lustre, qui heveu donat l'orientació del neoescolasticisme, havem après l'equilibri etern i la generositat del pensament tomista que torna la pau a la intel·ligència moderna i assacia les seves inquie- tuds. En els vostres «Retraites pas- torales» havem fortificat, i ben so- vint, l'ardor del nostre apostolat, i érem molt feliços de trobar en les vostres plàtiques l'ideal ascètic i litúrgic del sacerdot enterament do- nat a Déu i als homes.

L'amor sagrat de la nostra pàtria s'és trobat ben fortificat pel vostre

(1) El Cardenal Mercier.

gest tan august, àdhuc segons l'emic del «Defensor Civitatis», al qual restarà sempre el tipus del Príncep que ha de sostenir el Dret Natural i immarcible de les Nacions, i els principis eterns de la civilització cristiana.

Veieu, doncs, com per nosaltres, deixebles del bisbe de Vich, que us tenia en gran veneració durant la seva vida i l'esperit del qual tenia gran semblança amb el vostre, era un deure de venir ací i de presentar-vos els nostres homenatges de gratitud. Ell mateix ho hauria fet, el magestuós Pastor, ple d'intel·ligència i de clarietat esclarida, el qual mantingué una correspondència epistolar amb la vostra Eminència, molt temps abans que el vostre nom havia d'esdevenir gairebé llegendari i en les seves obres volgué mostrar-nos l'Arquebisbe, Prímat de Bèlgica, com essent la personalitat que més sobressortia entre l'Episcopat contemporani.

Bèlgica i Catalunya, unitat d'apostolat litúrgic.—I d'altra part, també, un mateix esperit d'apostolat litúrgic ens posa en comunió fraterna amb els catòlics belgues i els camins a seguir per als uns i per als altres no són pas diferents. Entre vosaltres, les abadies benedictines constitueixen un fogar de la pietat col·lectiva, i això s'esdevé també en el nostre país: la famosa Abadia de Montserrat, centre mil·lener de la nostra vida religiosa, és la llar incessantment renovada de la nostra expansió cristiana, i si ja al principi de la restauració musical, per iniciativa d'un dels monjos eminents d'aquest Monestir, ací present, el nostre gregorianisme trobà un guia savi i segur a l'escola de Solesnes, ara també sota l'alt patronatge d'aquesta Abadia hem demanat al vostre mètode, al vostre esforç i a la vostra ciència la inspiració i l'encoratjament per expandir la pietat litúrgica entre el poble. Es per això que podeu estar joiosos de l'interès que el Congrés de Montserrat de 1915 presentà al punt de vista de la Renaixença litúrgica, al mateix moment que la gran guerra paralitzava la vostra activitat.

I heu's ací que els principis i el fi dels nostres Congressos, els quals tinguérem aleshores l'honor de sotmetre a l'aprovació de la Santa Seu, són ben comuns als uns i als altres.

1. Estendre entre la clerecia i el poble fidel el coneixement de les disposicions pontificals referents a la Santa Litúrgia i desenrotllar-ne la pràctica.

2. Conduir la pietat popular envers la vida social i litúrgica, insistint sobre la pietat sacramental i la participació activa dels fidels en

els misteris sagrats i les festes eclesiàstiques.

3. Reforçar l'unió de les ànimes en la jerarquia eclesiàstica i la paròquia, per tal com són aquests elements les forces directrius de la fe i la pietat.

4. Fer estimar i practicar els llibres litúrgics com essent el text autèntic de l'Església i pel desenrotllament de la vida espiritual.

Benet XV dona als Congrés de Montserrat una orientació que es definitiva.—L'orientació que el Papa Benet XV volia assenyalar en ço que concerneix al nostre Congrés, constitueix també un fet gloriós per a vosaltres. Les seves paraules han restat definitives i solemnes (l'apostolat que vol estendre l'exacta coneixença de la litúrgia entre els fidels, i fa penetrar en llurs cors el gust sagrat de les fórmules i dels rites, i del cant pla amb els quals aquests fidels units a l'Església, mare de tots, retén el culte a Déu, i s'esforça de treure'ls cap a la participació activa dels sants misteris i de les festes eclesiàstiques, aquest apostolat, dic jo, serveix meravellosament per lligar de nou el poble al sacerdot, retornar-lo a l'Església, desenrotllar la pietat, refer el poder de la fe i millorar la vida cristiana).

Dignificació del misteri sacerdotal; la ciència de la litúrgia.—Ara que la nostra presència en aquest Congrés ens ha permès de tocar tan directament la vostra obra, la qual des del primer moment ha estat tan útil per al nostre apostolat, permeteu, Eminència i Senyors, que en nom de les associacions representades us expressi públicament la nostra simpatia ardent i la nostra veneració per aquest admirable moviment, a la vegada intel·lectual i pràctic, i ple de tanta ciència i de zel. Després d'haver fet la vostra coneixença personal entrarem a casa nostra amb més coratge i ens lliurarem amb més força a la feina. Una vegada més hem pogut constatar, després de la vostra experiència, el valor del vostre apostolat litúrgic, que Pius X i els seus successors han volgut presentar com una forma millor i indispensable per a la conquesta de les ànimes. Cal que ho diguem ben alt. Es practicant aquest mode d'apostolat que podem atènyer el cim del nostre ministeri pastoral. La litúrgia és la nostra tècnica sagrada: si la negligim no aprofundint prou en el seu estudi o bé restant com a funcionaris grollers del culte, ens posem nosaltres mateixos al marge del nostre ministeri i esdevenim dignes de blasme com a ignorants i profanadors del nostre sacerdoci diví.

La vida litúrgica pels fidels.—

Però, si alabem el poble cristià en la pietat col·lectiva de la litúrgia, li farem sentir millor aquesta «*efficacitas doctrinae*», que és una nota divina de l'Església. La litúrgia és l'expressió viva i sacramental de la fe, i qui la fa realitzable en la vida de cadascun dels fidels. Per tant, és únicament associant de nou el poble cristià a la participació activa dels misteris sagrats que tindrem l'experiència d'aquesta viva sensació del cos místic de Crist, el qual mai no és tan poderós que quan assagem de cantar damunt la terra «*in himnis et canticis*» la lloança que regna entre els benaventurats.

La realització perfecta de la litúrgia, aquesta «*lex orandi et credendi*» de la humanitat sobrenaturalitzada, estreny més íntimament la unió dels pobles creients formats en aquest invisible motllo romà de l'Església que constitueix un senyal visible de la seva veritat divina i de la seva eficàcia.

Col·laboració catalana; vivent tradició litúrgica i legislativa.—L'esperit dels treballs d'aquesta Assemblea renovaran el nostre fervor. Nosaltres només hi podem aportar el fet vivent de la tradició secular de la nostra Província eclesiàstica, la qual cosa constitueix un argument nou a favor del treball comú. Un dels vostres més remarcables crítics escriví el següent elogi concernent a la metròpoli romana de Catalunya: «Així com la província de Tarragona fou la guardiana de les lleis i dels cànons a través del període de devastació de totes les esglésies de la península, excel·leix també per damunt de les altres en la conservació del dipòsit tan august de la Santa Litúrgia i treballà amb un gran zel amb el fi d'evitar que cap d'aquestes parts fos profanada, ni la seva magestat minvés, ni el seu bon ordre fos alterat.»

Permeteu, Eminència i Senyors, que un eclesiàstic nat sota la Catalunya nova, pugui acceptar aquest elogi tan magnífic de la tradició cristiana del seu país, sortit de la ploma del Bollandista Pien per a proclamar-lo precisament digne de vosaltres, apòstols de la renaixença litúrgica contemporània.

COSES DE TEATRE

Abundaran com altres anys les iniciatives lloables. Algunes iniciatives noves anunciarà entusiasmes nous. Reparlem de l'obra d'En Gual i dels organitzadors de les funcions del Teatre Selecte al Romea. Parlarem del Teatre dels poetes. Segurament no serà possible coordinar una forta empresa que arribi a realitzar un programa complet.

Un no més. I ja ens acontentaríem que fos semblant al que resulta, per

exemple, de la classificació del crític anglès Ducke en els seus estudis sobre el drama modern:

I—*Teatre dels realistes*: Ervine, Munro, O'Neill, Vildrac.

II—*Teatre teatral*: Crommelynck, Duhamel, Sacha Guitry, Milne.

III—*Teatre dels expressionistes*: Copek, Georg-Kaiser, Pirandello, Elmer Rice.

IV—*Teatre dels poetes*: Claudel, Drinkwater, Flecker, Toller, von Unruh.

I és de justícia fer constar que la curiositat intel·lectual d'un sol home com En Millàs-Raurell ha fet possible que fragmentàriament ens informéssim de moltes de les valors ponderades en la classificació de Ducke. Demanem massa, si demanem la coordinació?

CAL ESMENTAR:

— La commemoració del segon centenari de la naixença de Klopstock, gens comentada, gairebé inadvertida aquí.

Recomanem als nostres amics la valoració que en fa la història de la literatura alemana de Vogt i Koch. Millor i més aprofitable, no cal dir-ho, que una notícia de diccionari enciclopèdic i que els paragrafs dels manuals de literatura ignorants de l'aspecte racialment nacional d'aquell poeta autor de la *Mesiada* però també propulsor d'una veritable consciència de la seva raça.

— El segon número de la *Revista de Catalunya* entre l'excel·lent sumari del qual remarcuem l'article de Joan Crexells *La ciència i el futur* suscitat per els llibres que J. B. S. Haldane i Bertrand Russell han dedicat al mateix tema sota els títols respectius. *Dédal o la ciència i el futur* i *Icar o el futur de la ciència*.

— Les discussions del tema *Periodisme i literatura*, que a França han motivat articles excel·lents com els de Louis Latzarus i Henri Beraud a *Les Nouvelles littéraires* i que el millor dia aquí animaran la xafardia dels desvagats toca tardans de tota polèmica viva.

— Com un símptoma més del perill de l'encís asiàtic contra del qual hem advertit els nostres amics, el quadern que amb col·laboració de Gide, Keyserling, Jaloux i d'altres anuncia la nova publicació *Cahiers du mois*.

— L'assaig de Paul Valéry *Caractères de l'esprit européen* en el n.º 15 juliol de *La Revue Universelle*.

Dins aquest assaig l'afirmació que pobles europeus son els que han sentit la triple influència de Roma, el Cristianisme i Grècia, i la constatació que allí on l'esprit europeu domina, s'adverteix un maximum de necessitats, de treball, de capital, de rendiment, d'ambició, de potència, de modificació de la natura exterior i de relacions i d'intercanvi.

— L'amable salutació amb que ens honra la nova i floreixent *Rivista d'Italia e d'América* i la valoració cordial amb que enalteix l'esforç de les lletres catalanes contemporànies.

— La revista d'orientacions regionalistes *Aloès de Niça*.

— Els *Marges*, sempre exemplar model de revista d'escola literària dins un país de literatura normal.

— La densitat mental, cada dia més autoritzada de la revista italiana *Il Concilio*.

Esmentem dels darrers quaderns rebuts els articles: *Kant senza posterì*, (Tal que en Ell mateix finalment l'eternitat el muda), de Mario-Maulio Rossi; *Smétana*, per Bindo Chiurlo; els estudis comarcals italians del D'Orazio i les cròniques de literatures estrangeres entre les quals no desmereix el constant interès de C. Giardini per la literatura catalana.

— L'article signat Benoist-Méchin, sobre *Ernst. R. Curtius i les lletres franceses a Alemanya*, publicat per *La Revue Européenne* en el n.º d'agost.

— El primer número de *Sfinge* rassegna internazionale di lettere, scienze ed arte, que sota la direcció de M. Garea es publica a Varazze.

— Aquestes paraules de Picasso, responen l'informació de *Candide* sobre el tema: *Cal finir les torres de Notre-Dame?*

«Crec que ningú no te el dret de finir una obra d'art inacabada. L'artista mateix vacil·la de reprendre un treball interromput. Cal respectar l'esprit col·lectiu que deixà l'obra tal com és i que ara no existeix

ni nosaltres podriem restaurar-lo l'esprit d'aquella generació.»

— La necessitat d'endegar les crítiques d'art de cara a una major vitalitat ciutadana que fes impossibles els envelats al passeig de Gràcia i el desarrelament dels arbres de la Rambla.

I que eduqués la sensibilitat col·lectiva de manera que se'ns fes intolerable el provincianisme al qual des de fa mesos vivim condemnats.

— Que si no patim gaire a posar-nos d'acord sobre la necessitat de crear el Panteó de catalans il·lustres, patirem i molt de bo de bo a fixar el concepte de català i d'il·lustre. Demés de les dificultats de guanyar-nos una definitiva Catalunya oficial que amb plena autoritat pugui crear-se el seu Panteó.

— Que si ens tempten les trompetes de la fama pregonant damunt les escobertes colorides de la revista *Gerarchia* que dirigeix Mussolini, amb una sinceritat lliure de tota invocació d'apostolat nacionalitzador, digna de tot respecte, la significació política de la empresa, retornem al gust del treball humil, coordinat i sense soroll cercant la portada simplement tipogràfica de *La crítica*, revista del Croce damunt la qual llegim amb emocio: Any xxii—desè de la segona sèrie.

— Que a l'objecte d'iniciar una secció normal de *Correspondència*, ens plau fer avinent als amics que ens han consultat que efectivament A. Garborg, el poeta i novel·lista norueg mort fa pocs mesos, és l'autor d'un llibre sobre el moviment nacional i la llengua neq-noruega i que els escriptors suïssos de llengua alemanya, després de Spiteller, avui més considerats semblen ésser Jacob Bosshart i Jacob Schaffner, sense que respecte d'aquest darrer mereixi el nostre assentiment aquella consideració, per motius que no és un noticiari el lloc oportú de debatre.

— *L'Argus de la Presse*, «Voit Tout». Les plus anciens bureaux d'articles de Journaux, 37, Rue Bergère, Paris-IXº. Lit et dépouille par jour 20.000 journaux et Revues du Monde entier. *L'Argus* edité: l'«Argus de l'Officiel», contenant tous les votes des Hommes politiques; recherche articles et tous documents passés, présents, futurs. «L'Argus» se charge de toutes les Publicités et de la publication dans les Journaux, de tous articles et informations.

SO CIETAT CATALANA D'EDICIONS

ADMINISTRACIÓ:
LLIBRERIA PUIG I ALFONSO
PLAÇA NOVA

VENDA: A totes les llibreries

La Nouvelle Revue Française
3 rue de Grenelle - PARIS - (VI)

IL CONVEGNO

Rivista di letteratura e di arte

Via Borgo Spesso 7 - MILANO

JOAQUIM HORTA

IMPRESSOR

GIRONA, 11

TALLER DE JOIERIA

JAUME MERCADÉ

PASSEIG DE GRÀCIA, 46

“Els Nostres Clàssics”

(Biblioteca de divulgació dels antics autors catalans)

Quatre volums anuals de 160 pàgines, acuradament editats

EL «SOMNI» DE BERNAT METGE (text, notes i glossari de Josep M. de Casacuberta; introducció de L. Nicolau d'Olwer), primer volum de la col·lecció.

SUBSCRIPCIÓ:

Edició corrent, 14 pessetes anuals. Edició en paper de fil: 48 pessetes anuals

EXEMPLAR SOLT: 3'75 pessetes

LLOC DE SUBSCRIPCIÓ: Llibreria Italiana (Rambla de Catalunya, 125)

LLIBRERIA ITALIANA

DIARIS, REVISTES, PUBLICACIONS i LLIBRERIA GENERAL
Rambla de Catalunya, 125-Tèl. 850 G.-BARCELONA

NOVETATS

BALANZÓ: Trad. de « <i>La Divina Comèdia</i> », de Dante Alighieri. 3 vols.	Ptes. 60'00	SALVAT-PAPASSEIT: « <i>Les conspiracions</i> »	Ptes. 3'—
FABRA: <i>Gramàtica anglesa</i>	» 4'—	SALVAT-PAPASSEIT: « <i>La gesta dels estels</i> »	» 3'50
METGE BERNAT: <i>Lo somni</i> , en tela	» 4'50	SANTAMARIA: <i>Narracions extraordinàries (3.ª serie)</i>	» 4'—
en paper fil rústica	» 12'—		

GUIA CATALANA DE FERROCARRILS

completada amb tots els serveis d'automnibus de Catalunya

LA MES CLARA I BEN INFORMADA